

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΙΩΑΝΝΑ ΜΠΑΚΟΜΗΤΡΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΟΥΚΑΝΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΚΕΦΑΛΑΙΟ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟ	7
ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΥΠΟΒΑΘΡΟΥ	7
Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ	10
Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	10
1.Εισαγωγή	10
2.Η περίοδος της οικονομικής ανάπτυξης	10
3.Η περίοδος της οικονομικής ύφεσης	13
4.Συμπεράσματα	23
Δ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ	24
ΚΙΝΑ	24
1.Εισαγωγή	24
2. Η περίοδος της οικονομικής ύφεσης και των μεταρρυθμίσεων	24
3.Η περίοδος της οικονομικής ανάπτυξης	29
4.Συμπεράσματα	40
Ε' ΚΕΦΑΛΑΙΟ	41
ΙΝΔΙΑ	41
1.Εισαγωγή	41
2.Η πορεία προς την ανάπτυξη	42
Συμπεράσματα	52
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	53
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	58

Α' ΚΕΦΑΛΑΙΟ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας

Ο σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι η ανάδειξη των αιτιών που διαμορφώνουν τη σύγχρονη ισορροπία ισχύος στην παγκόσμια πολιτική οικονομία όπως αυτή σχηματίστηκε σταδιακά απο το 1990 και έπειτα, καθιστώντας την Κίνα πια το αντίπαλο δέος των ΗΠΑ.

Δομή

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η εισαγωγή αναφερόμενη στο βασικό σκοπό της διπλωματικής εργασίας, τη δομή και τη μεθοδολογία που υιοθετήθηκε καθώς και στη συνεισφορά της. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθενται αρχικά τα αίτια και τα αιτιατά της ανάπτυξης που γνώρισαν οι ΗΠΑ μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και έφτασαν να βρίσκονται στην κορυφή της παγκόσμιας κατάταξης ισχύος ειδικά μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης (Scheiber, Vatter και Faulkner 1976). Εν συνεχεία, σκιαγραφείται η πορεία των ΗΠΑ προς την αποδυνάμωση η οποία άρχισε να σχηματίζεται έντονα μετά το 2000 και το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου καθώς και εξαιτίας της οικονομικής κρίσης του 2008 (Nye 2002).

Ακολούθως επισημαίνονται οι δύο κύριες προοπτικές για το μέλλον του παγκόσμιου συστήματος: η δημιουργία μιας παγκόσμιας αυτοκρατορίας με τις ΗΠΑ στη θέση του απόλυτου μονάρχη ή την επικράτηση συστημικού χάους (Todd 2002). Το τρίτο κεφάλαιο αφιερώνεται στην ανάλυση της πορείας του σύγχρονου αντίπαλου δέους των ΗΠΑ, της Κίνας. Συγκεκριμένα, μελετάται για το ίδιο χρονικό διάστημα η αναγέννηση της Κίνας ως οικονομική δύναμη και οι λόγοι που μπόρεσε να στηριχτεί ξανά στις δυνάμεις της και να βιώσει μεγάλους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης (Li 2008). Ουσιαστικά εξετάζεται κατά πόσο είναι πιθανό να πραγματοποιηθεί το σενάριο αντικατάστασης των ΗΠΑ από την Κίνα ως η πιο μεγάλη δύναμη στην παγκόσμια πολιτική οικονομία.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται το ενδεχόμενο η χώρα που θα αναρριχηθεί εν τέλει στην κορυφή του παγκοσμίου συστήματος να μην είναι η Κίνα αλλά η Ινδία. Αδιαμφισβήτητα έχει δείξει σημάδια ανάπτυξης μέσω μεταρρυθμίσεων που υιοθέτησε στο πεδίο της οικονομίας της (*Mallick 2006*). Ο ιδιαίτερα μεγάλος πληθυσμός της, οι εξελίξεις στον τομέα της επιστήμης, της τεχνολογίας, του στρατού, της εκπαίδευσης και των πυρηνικών λειτουργούν υποστηρικτικά προς την ανοδική της πορεία (*Dhakan 2018*).

Τέλος, γίνεται αναφορά στις σχέσεις της Ινδίας με την Κίνα και τις ΗΠΑ και ποιες θα έπρεπε να είναι, αν θέλουμε να επιτύχουμε συνθήκες ισορροπίας στο παγκόσμιο σύστημα και εξομάλυνση των διακρατικών σχέσεων (*Kissinger 2001*).

Μεθοδολογία

Σχετικά με τη μεθοδολογία της διπλωματικής εργασίας ως πεδίο μελέτης ορίζουμε τη διεθνή πολιτική οικονομία και αναλύουμε την μεταψυχροπολεμική περίοδο έως και τα έτη 2018/2019 για τις τρεις χώρες που μας ενδιαφέρουν. Μελετώνται μακροοικονομικά μεγέθη σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη και ισχύ των δύο χωρών όπως το ΑΕΠ, το κατα κεφαλήν ΑΕΠ, ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, ο πληθωρισμός και η ανεργία.

Συνεισφορά της διπλωματικής εργασίας

Η συνεισφορά αυτής της εργασίας ήταν η συγκέντρωση και καταγραφή όλων των αιτιών που οδηγούν σταδιακά σε μια σημαντική αλλαγή στην παγκόσμια πολιτική οικονομία και την ισορροπία ισχύος της. Μέσω της ανάλυσης των γεγονότων που οδήγησαν στην αποδυνάμωση των ΗΠΑ και την ακμή της Κίνας και της Ινδίας μπορέσαμε να κατανοήσουμε πώς κατάφεραν να ενδυναμωθούν χώρες που παλαιότερα βίωναν την παρακμή και κανείς δε θα περίμενε να κατορθώσουν τέτοια επίπεδα ανάπτυξης. Αφού επισημάνθηκε ποιός είναι ο σκοπός και η συνεισφορά αυτής της εργασίας είναι εξίσου σημαντικό να αναλυθεί ο λόγος που μας οδήγησε να μελετήσουμε τη σύγχρονη ισορροπία ισχύος στην παγκόσμια πολιτική οικονομία. Αναφέραμε όλα τα αίτια που μας έκαναν να στραφούμε στις Ηνωμένες

Πολιτείες της Αμερικής και στην Κίνα και επιπλέον εξηγήσαμε γιατί κερδίζει τη προσοχή μας ειδικά η οικονομική τους πορεία και η θέση που είχαν και κατέχουν πια στην παγκόσμια πολιτική οικονομία.

Αιτιολόγηση ερευνητικού θέματος

Αδιαμφισβήτητα, η οικονομική οργάνωση και ανάπτυξη των κοινωνιών είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει ανά καιρούς πολιτικούς επιστήμονες, οικονομολόγους και κοινωνιολόγους. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ενδιαφέρουσα προβληματική συνιστά η συγκριτική μελέτη των λόγων που οδήγησαν στην οικονομική άνθιση μίας εθνικής οικονομίας, αλλά και στην ύφεσή της, με την ταυτόχρονη ανάπτυξη ενός έτερου «αντίπαλου δέους». Ίσως η πιο ελκυστική προς διερεύνηση περίπτωση είναι εκείνη των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, δεδομένης της πρωτοκαθεδρίας τους στην παγκόσμια οικονομία, ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης.

Γι'αυτό λοιπόν, η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε με πρωταρχικό στόχο την κατανόηση των παραγόντων και των συνθηκών που οδήγησαν στη σημαντική αλλαγή της ισορροπίας ισχύος στο πεδίο της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας -και όχι μόνο- από το 1990 και μετά συγκριτικά με την πρότερη εποχή. Το ερευνητικό πρόβλημα στοιχίζεται γύρω από την αποδυνάμωση της αμερικανικής ισχύος, ενώ παράλληλα χώρες που παλιότερα θεωρούνταν οικονομικά στάσιμες, τώρα αναδύονται στην παγκόσμια οικονομία π.χ η Κίνα και η Ινδία.

Αναλυτικότερα, μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, οι ΗΠΑ αποτελούν την ύψιστη δύναμη στο βιομηχανικό, στρατιωτικό και οικονομικό τομέα. Ο απομονωτισμός εγκαταλείπεται, η βιομηχανική παραγωγή ολοένα και αυξάνεται, οι εξαγωγές και η κατανάλωση πληθαίνουν και η οικονομία ελέγχεται πιο αποδοτικά. Επιπρόσθετα, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου επέφερε την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, με αυτό τρόπο οι ΗΠΑ, αξιοποιώντας την απουσία του πρώην μεγάλου αντιπάλου και τη βοήθεια της παγκοσμιοποίησης γίνονται το πιο ισχυρό κράτος στη σύγχρονη ιστορία. Μπορεί να βίωσαν μέσα στις δεκαετίες του 1980 και του 1990 ορισμένες οικονομικές υφέσεις, υψηλά επίπεδα ανεργίας και να δημιουργήθηκαν δημοσιονομικά ελλείμματα ωστόσο καμία εθνική οικονομία δεν στάθηκε ικανή

να συγκριθεί, πόσο μάλλον να τις απειλήσει από την πρώτη θέση στην παγκόσμια κατάταξη (Li 2008).

Το πρώτο ουσιαστικό μεγάλο χτύπημα απέναντι στην παντοδυναμία τους ήρθε με το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 και στη συνέχεια με την οικονομική κρίση του 2008. Συνειδητοποίησαν ίσως για πρώτη φορά ότι δεν είναι άτρωτες και ότι σταδιακά αναγεννιούνται δυνάμεις που θα μπορούσαν να τις "κλέψουν" την πρωτοκαθεδρία αφού οι θετικοί ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας τους χαρίζουν μία ανοδική πορεία (Nye 2002).

Οι νέες αυτές δυνάμεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντική πρόκληση είναι η Ιαπωνία, η Ρωσία, η Ευρώπη, η Κίνα και η Ινδία, με τις δύο τελευταίες να είναι πιο πιθανό στο μέλλον να βρεθούν στις πρώτες θέσεις της ιεραρχίας των παγκόσμιων δυνάμεων αφού και οι δύο, ήδη από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα, μέσα από οικονομικές μεταρρυθμίσεις αλλά και με τη βοήθεια που προσφέρει ο μεγάλος σε αριθμό πληθυσμός τους, έχουν καταφέρει να εξαπλωθούν στο τομέα της παραγωγής, του εμπορίου και των επενδύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο (Nye 2002).

Συμπερασματικά, παρατηρούμε ότι το ερευνητικό μας θέμα στοιχίζεται γύρω από την ισορροπία ισχύος στο πεδίο της πολιτικής οικονομίας καθώς συντελείται μια μεγάλη σταδιακή αλλαγή. Η παντοδυναμία των ΗΠΑ αποδυναμώνεται ενώ η ισχύς της Κίνας ολοένα και αυξάνεται. Κάτι τέτοιο υποδηλώνει μια διαμόρφωση της ισορροπίας ισχύος στο πεδίο της πολιτικής οικονομίας που κανείς δεν μπορούσε να φανταστεί κάποιες δεκαετίες πριν και έρχεται να επηρεάσει και να θέσει ερωτήματα σχετικά με την ίδια τη μορφή του παγκόσμιου οικονομικού και πολιτικού συστήματος. Αρχικά λοιπόν είναι απαραίτητο να εξετάσουμε την πορεία της κάθε χώρας ξεχωριστά σε οικονομικό επίπεδο.

Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΥΠΟΒΑΘΡΟΥ

Στη συνέχεια αναλύεται το θεωρητικό υπόβαθρο της διπλωματικής εργασίας. Πρέπει λοιπόν να αναφερθούμε στο πεδίο της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας ή όπως είχε καθιερωθεί αρχικά της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας. Σαν τομέας αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1970 και μελετά τις διεθνείς οικονομικές και πολιτικές σχέσεις μέσω διεπιστημονικών αναλυτικών εργαλείων και θεωρητικών προσεγγίσεων. Η πολιτική και η οικονομία, το εγχώριο και το διεθνές αλληλεπιδρούν και γίνεται προσπάθεια να αναλυθεί η αλληλεπίδραση της οικονομίας με την πολιτική στις διεθνείς υποθέσεις των εθνών κρατών.

Γεγονότα όπως η κατάρρευση του διπολισμού με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και οι αλλαγές στο εμπόριο, στην παραγωγή, στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στις επενδύσεις δημιούργησαν ανάγκη για διεπιστημονική προσέγγιση. Η Διεθνής Πολιτική Οικονομία συστάθηκε για να απαντηθούν οι νέες προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας και της διεθνούς ασφάλειας αλλά και ως αποτέλεσμα εξελίξεων στην ίδια τη μεθοδολογία και τη θεωρία των διεθνών σχέσεων και της οικονομικής επιστήμης (Μανώλη και Μαρής 2015).

Σταδιακά έκαναν την εμφάνισή τους νέοι διεθνείς δρώντες όπως περιφερειακοί και διεθνείς οργανισμοί. Ο ρόλος των πολυεθνικών επιχειρήσεων και των μη κυβερνητικών οργανισμών αυξήθηκε και δημιουργήθηκε ένα παγκοσμιοποιημένο αλληλοεξαρτώμενο διεθνές οικονομικό, εμπορικό και τραπεζικό σύστημα. Έτσι λοιπόν παρατηρούμε τρεις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τον κόσμο του διεθνούς συστήματος που αλλάζει: τον Ρεαλισμό, τον Φιλελευθερισμό και τον ιστορικό Δομισμό.

Σύμφωνα με τη ρεαλιστική προσέγγιση, κύριος δρών του διεθνούς πολιτικού και οικονομικού συστήματος είναι το κράτος, το οποίο συμπεριφέρεται ορθολογικά υπολογίζοντας κάθε φορά που καλείται να πάρει μια απόφαση τα οφέλη και τα κόστη επιλέγοντας εν τέλει αυτή που θα του μεγιστοποιήσει τα κέρδη. Σε αυτό τον κλάδο ανήκει και ο οικονομικός εθνικισμός που ενσαρκώνει ουσιαστικά την οικονομική διάσταση του

ρεαλισμού. Σύμφωνα με αυτό το ρεύμα, η οικονομία και η πολιτική δε μπορούν να λειτουργήσουν ξεχωριστά η μία από την άλλη. Η κρατική παρέμβαση στην αγορά είναι απαραίτητη ώστε να εξασφαλιστεί η εθνική ταυτότητα, η εθνική ασφάλεια και ευημερία. Επιπλέον, ο οικονομικός εθνικισμός υποστηρίζει ότι τα ισχυρότερα οικονομικά κράτη είναι αυτά που ωφελούνται από το ελεύθερο εμπόριο και όχι όλα τα κράτη γενικώς. Για αυτό καθίσταται αναγκαίο να παρεμβαίνουν για να διασφαλίζουν τα ιδιαίτερα συμφέροντα τους (Μανώλη και Μαρής 2015).

Στη συνέχεια, ο φιλελευθερισμός αναγνωρίζει το κράτος ως ένα σημαντικό παίκτη αλλά όχι ως τον κυρίαρχο δρών. Υπάρχουν και άλλοι δρώντες μη κρατικοί που ασκούν επιρροή όπως οι διεθνείς οργανισμοί, μη κυβερνητικές οργανώσεις, τα ίδια τα άτομα και οι ομάδες συμφερόντων. Όσον αφορά τη τρίτη προσέγγιση τον ιστορικό δομισμό, εδώ επισημαίνεται ότι η καπιταλιστική οικονομία γεννά ταξικές συγκρούσεις. Κύριος δρών είναι οι κοινωνικές τάξεις που συγκρούονται μεταξύ τους εγχώρια και διεθνώς (Μανώλη και Μαρής 2015). Για τους Μαρξιστές, οι διαδικασίες ιστορικής αλλαγής αντανάκλουν τελικώς την οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας καθιστώντας την οικονομία επομένως τον πραγματικό κινητήρα της ιστορίας (Baylis, Smith και Owens 2013).

Επιπρόσθετα έχουν αναδυθεί και άλλες θεωρίες ορθολογικής επιλογής που προσπαθούν να ερμηνεύσουν τη συμπεριφορά των κρατών δίνοντας βάρος σε διαφορετικά σημεία η καθεμία. Αυτές είναι η θεωρία των παιγνίων, η προσέγγιση της Πολιτικής Οικονομίας, η Νέα Οικονομική Γεωγραφία, ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός και η παγκόσμια διακυβέρνηση. Αρχικά, η θεωρία των παιγνίων υποστηρίζει ότι οι δρώντες κατά τη λήψη των αποφάσεων λαμβάνουν υπόψη την πιθανή συμπεριφορά των άλλων. Σύμφωνα με την προσέγγιση της πολιτικής οικονομίας κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα και τις προτιμήσεις τους προβαίνουν σε ορθολογικές επιλογές με το όφελος όμως να αποτελεί μία έννοια υποκειμενική. Όσον αφορά τη Νέα Οικονομική Γεωγραφία, αποτελεί μια προσπάθεια οικονομικής ανάλυσης του χώρου και προβάλλει τη χωρική διάσταση της οικονομικής δραστηριότητας (Μανώλη και Μαρής 2015).

Τέλος, σχετικά με τις εναλλακτικές προσεγγίσεις ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός επισημαίνει το πώς οι ιδέες προσδιορίζουν τη διεθνή δομή, πώς αυτή η δομή στη συνέχεια διαμορφώνει ταυτότητες, συμφέροντα και την εξωτερική πολιτική των κρατών αλλά και το πώς κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες αναπαράγουν αυτή τη δομή και επιπλέον σε κάποιες περιπτώσεις τη μεταμορφώνουν (Baylis, Smith και Owens 2013). Η παγκόσμια διακυβέρνηση ήρθε να ερμηνεύσει την επιρροή της παγκοσμιοποίησης στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων. Οι φορείς και οι δομές της εξουσίας και του πλούτου υπόκεινται σε αλλαγές, νέα θέματα αναδύονται και απαιτούν νέες μορφές παγκόσμιας διακυβέρνησης (νέους θεσμούς) που θα μπορούν να ανταπεξέλθουν στο μεταβαλλόμενο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομίας και πολιτικής (Μανώλη και Μαρής 2015).

Όσον αφορά τη θεωρητική προσέγγιση την οποία επιλέξαμε να ακολουθήσουμε σε αυτή την εργασία ως ερμηνευτικό πλαίσιο, είναι ο οικονομικός εθνικισμός. Η πορεία των ΗΠΑ από την ακμή στην αποδυνάμωση, η αντίστροφη πορεία της Κίνας από την αδύναμη οικονομική θέση στη θέση ισχύος και η πορεία της Ινδίας προς την ανάπτυξη έχουν αναλυθεί υπό το πρίσμα της αλληλένδετης σχέσης οικονομίας και πολιτικής. Παρατηρούμε ότι οικονομικά γεγονότα και στάσεις των χωρών αυτών επηρέασαν θετικά ή αρνητικά τη θέση τους πολιτικά αλλά και πολιτικές συμπεριφορές τους να καθορίζουν την οικονομική τους θέση.

Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

1. Εισαγωγή

Παρατηρώντας το διεθνές σύστημα σε βάθος δεκαετιών βλέπουμε ότι η χώρα που κατάφερε μετά την εποχή των αυτοκρατοριών να αναπτυχθεί τόσο ώστε να εξασφαλίσει την απόλυτη ισχύ είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Αναπτύχθηκε οικονομικά, τεχνολογικά, στρατιωτικά και μετετράπη στον παγκόσμιο «ηγεμόνα» του διεθνούς συστήματος. Παράλληλα όμως, δε μπορούμε να μην επισημάνουμε ότι αυτή η διαπίστωση έχει αρχίσει να αλλάζει αφού ύστερα από κάποια γεγονότα η πορεία των ΗΠΑ φαίνεται να αποδυναμώνεται γεννώντας απορίες για το μέλλον γύρω από την ιεραρχία του συστήματος, τη μορφή του και τη σύσταση του. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναλύσουμε λοιπόν τους παράγοντες που οδήγησαν τις Ηνωμένες Πολιτείες από απόλυτο κυρίαρχο στην αποδυνάμωσή τους. Θα εξετάσουμε τι μπορεί να άλλαξε από την εποχή μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο που τη βρήκε να ακμάζει μέχρι και τη πιο πρόσφατη οικονομική κρίση του 2008 που επηρέασε δραστικά την αμερικανική οικονομία.

2. Ηπερίοδος της οικονομικής ανάπτυξης

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και πιο συγκεκριμένα από το 1949 μέχρι και το 1975 η μεγέθυνση των ΗΠΑ κινούνταν με μέτριο πλην όμως σταθερό ρυθμό. Σημειώθηκαν κάποιες υφέσεις και η οικονομία ταλανιζόταν από χρόνιο πληθωρισμό αλλά ταυτόχρονα μέσω του Σχεδίου Μάρσαλ, της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου και των εργαλείων της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, οι ΗΠΑ κατάφεραν να τονώσουν την οικονομία τους εσωτερικά και εξωτερικά. Η έμφαση στο τομέα των υπηρεσιών, η ανάπτυξη του τεχνολογικού τομέα και η μεγάλη αύξηση της παραγωγής επρόκειτο για σημεία ζωτικής σημασίας στο πλάνο της αμερικανικής οικονομικής ανάπτυξης (Scheiber, Vatter και Faulkner 1976).

Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1970 όμως τα ψεγάδια της αμερικανικής δύναμης αρχίζουν να φαίνονται όλο και πιο έντονα. Δημοσιονομικά

ελλείμματα, μη συνετή διαχείριση της συναλλαγματικής ισοτιμίας οδηγούν τις ΗΠΑ σε σημείο να μπορούν πια με δυσκολία να ελέγξουν την άλλοτε οικονομική τους εξάπλωση και να διατηρήσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Το 1977-1978 η θέση του δολαρίου σαν διεθνές αποθεματικό νόμισμα απειλείται και γεγονότα όπως η Ιρανική Επανάσταση, η Σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν και η πετρελαϊκή κρίση που προηγήθηκε το 1973 συμβάλλουν στην έλλειψη εμπιστοσύνης προς το αμερικανικό νόμισμα. Έτσι οι ΗΠΑ από εγγυήτριες της ρευστότητας των χρόνων 1950-1960 καταλήγουν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 μέχρι και σήμερα να αποτελούν το μεγαλύτερο οφειλέτη (Nye 2002).

Οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, η αύξηση του πληθωρισμού, η εξέγερση κατά της φορολογίας και η ύφεση του 1982 καθόρισαν την οικονομική ύφεση στη δεκαετία του 1980 στις ΗΠΑ. Ωστόσο έμελλαν να ξεχαστούν γρήγορα καθώς αμέσως μετά ξεκίνησε μια από τις πιο μακροχρόνιες περιόδους ανάπτυξης (Παπασωτηρίου 2003).

Στο ίδιο κλίμα η δεκαετία του 1990 -η χρυσή εποχή του καπιταλισμού- βρίσκει την αμερικανική οικονομία πλήρως ανθισμένη αφού τη βοήθησε σε μεγάλο βαθμό η τεχνολογία της πληροφορίας στον κατασκευαστικό τομέα και των επενδύσεων στον αντίστοιχο εξοπλισμό. Από το 1990 μέχρι το 2000 οι καινοτομίες στην αγορά, σχετικές με τα τσιπ των ηλεκτρονικών υπολογιστών, έθεσαν εκ νέου σε κίνηση την παραγωγική και καταναλωτική αλυσίδα και όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της αμερικανικής οικονομίας γνώρισαν άνοδο. Επιπρόσθετα, βασικότατο ρόλο για την εξάπλωση της αμερικανικής οικονομίας τη δεκαετία του 1990 έπαιξε η εφαρμογή υψηλότερων φορολογικών συντελεστών. Γι αυτό ορισμένοι θεωρούν ότι εάν η μέγιστη τιμή των φορολογικών συντελεστών καθοριστεί στα επίπεδα που ήταν την εποχή του Κλίντον, η οικονομία θα μπορούσε να ακμάσει εκ νέου (Harris 2010).

Το 1991 ξεκινάει η πιο μακροχρόνια περίοδος οικονομικής ανάπτυξης στην αμερικανική ιστορία η οποία έληξε το 2001 με το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου. Το δεύτερο τρίμηνο του 1991 σημειώνεται οικονομική άνθηση με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (GDP) από -1,8% να εκτινάσσεται σε 3,14% και να σημειώνει για 10 χρόνια ανοδική πορεία φτάνοντας το 2000

στο 7,7%. Επιπλέον στην δημιουργία αυτής της θετικής εικόνας της αμερικανικής οικονομίας συνέβαλλαν αφενός η αύξηση και η εξάπλωση του εμπορίου μέσω της Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής (NAFTA) που υπεγράφη το 1990, η χρήση τεχνολογιών όπως το φαξ, που μηδένισαν την απόσταση, και αφετέρου η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, που έριξαν την ανεργία στο 5% το 1997 και στο 3,8% το 2000 (Dr Hawks 2018).

Να σημειωθεί ότι, την εν λόγω δεκαετία αυξάνονται επίσης κατά 13% οι εξαγωγές των ΗΠΑ προς το σημερινό αντίπαλο δέος, την Κίνα, ενώ οι επενδύσεις προς αυτή τριπλασιάστηκαν. Συγκεκριμένα το 1996 οι εμπορικές συναλλαγές με ασιατικές χώρες κάλυπταν το 68% του εμπορίου σε παγκόσμια κλίμακα.

Τέλος, ιδεολογικά αξίζει να αναφερθεί ότι η αμερικανική κοινωνία έχει μετατοπιστεί ήδη από την προηγούμενη δεκαετία προς τη δεξιά συγκρουόμενη ουσιαστικά με το πολιτικό κατεστημένο της εποχής του Προέδρου Κάρτερ και του Δημοκρατικού Κόμματος και ξέσπασε ένα συντηρητικό κύμα που έφερε στην εξουσία τον Ρέιγκαν και τον Μπους ως αντίδραση στις δυσχέρειες που βίωνε εξαιτίας των υφέσεων, του πληθωρισμού και της ανεργίας της δεκαετίας του '80. Συνολικά λοιπόν οι τρεις εξελίξεις που ενίσχυσαν την αμερικανική κοινωνία στο 2ο μισό της δεκαετίας του 1990 είναι

α) η οικονομική υπεροχή συγκριτικά με άλλες μεγάλες οικονομικές δυνάμεις, ως συνέπεια της πτώσης της ανεργίας και του πληθωρισμού

β) η αύξηση των ομοσπονδιακών εσόδων και των δημοσιονομικών πλεονασμάτων και

γ) η μείωση της εγκληματικότητας και η διέξοδος μειονοτήτων από τα γκέτο, την φτώχεια, την ανεργία και τα ναρκωτικά με απώτερη συνέπεια αποτέλεσμα τη μείωση των φυλετικών συγκρούσεων (Παπασωτηρίου 2003).

3. Η περίοδος της οικονομικής ύφεσης

Από τις αρχές της νέας δεκαετίας του 2000, η όψη της αμερικάνικης πορείας γίνεται ολοένα και πιο θολή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες από τότε μέχρι και σήμερα χάνουν σταδιακά την ικανότητα που είχαν να ρυθμίζουν ζητήματα γεωπολιτικής και γεωοικονομίας με ευκολία και δεν είναι πια σε θέση να παρέχουν λύσεις στα προβλήματα του παγκοσμίου συστήματος όπως έκαναν παλαιότερα. Η παγκόσμια οικονομία δε κινείται πια μονάχα από τις ΗΠΑ, οι προαναφερθείσες μελλοντικές ηγετικές δυνάμεις κερδίζουν έδαφος στην παγκόσμια πολιτική οικονομία, ενώ δεν είναι υπερβολική η διαπίστωση ότι η παγκόσμια οικονομία εδώ και καιρό βρίσκεται σε αναζήτηση νέου ηγεμόνα (Li 2008). Οι ΗΠΑ σαφώς και παραμένουν μια ισχυρή χώρα αλλά, καθίσταται πια εμφανές ότι η ισχύς της με το πέρασμα των χρόνων έχει περιοριστεί και άλλες χώρες, όπως η Κίνα και η Ρωσία, όχι μόνο επιθυμούν αλλά πλέον και δύνανται να επηρεάζουν το παγκόσμιο γίνεσθαι σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, ανεξαρτήτως της συμφωνίας των Αμερικανών (Adams 2018). Αξίζει λοιπόν να αναζητήσουμε τα γεγονότα που οδήγησαν σ αυτή τη νέα τάξη πραγμάτων από το 2000 μέχρι και το 2018.

Το πρώτο γεγονός που κλόνισε την πανίσχυρη Pax Americana ήταν η 11η Σεπτεμβρίου και η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους. Η δεκαετία του 1990 είχε αφήσει τους Αμερικανούς εφησυχασμένους αφού, ο μεγάλος αντίπαλος τους είχε καταρρεύσει, η στρατιωτική- οικονομική και πολιτισμική ισχύ τους ήταν αξεπέραστη ενώ επιπλέον είχαν βγει νικητές στον Πόλεμο του Κόλπου με αποτέλεσμα, να εκλείπει μια επίσημη εξωτερική πολιτική που θα καθοδηγούσε και θα σταθεροποιούσε την ήδη υπάρχουσα εξουσία. Όλη η σημασία είχε δοθεί στα εσωτερικά ζητήματα και αγνοούσαν τα υπόλοιπα έθνη, νοοτροπία που κλονίστηκε την 11η Σεπτεμβρίου.

Εξαιτίας της τεχνολογικής επανάστασης στην πληροφορία, της ιδιωτικοποίησης του πολέμου και του εκμηδενισμού των αποστάσεων μέσω της παγκοσμιοποίησης, η αμερικανική συμπεριφορά και πολιτική δεν συμβάδιζε με τις αλλαγές που βίωνε το παγκόσμιο σύστημα. Το εθνικό συμφέρον δε μπορεί να είναι τόσο εσωστρεφές και στενό. Είναι άλλωστε

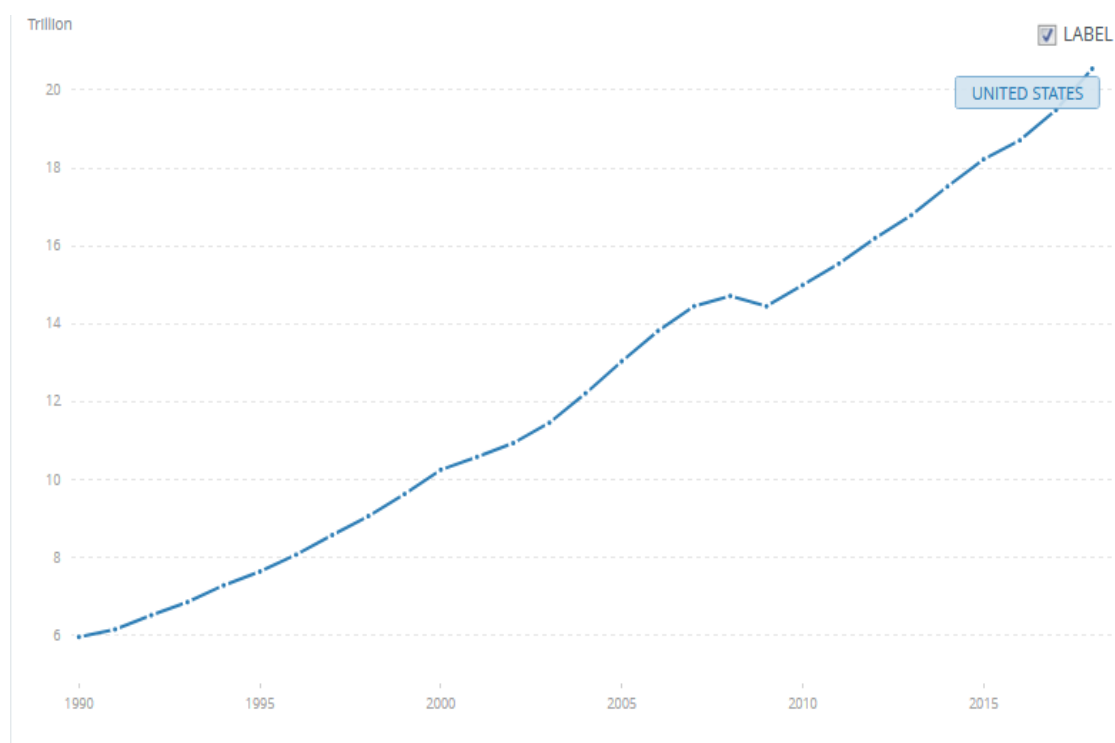
αδύνατο να κάνουν τα πάντα για πάντα μόνη τους οι Ηνωμένες Πολιτείες όσο και αν θα το επιθυμούσαν, αν ταυτόχρονα θέλουμε να υφίσταται παγκόσμια τάξη (Nye 2002).

Άλλα γεγονότα που συνέβαλλαν στην αποδυνάμωση της αμερικανικής ισχύος, ειδικά από το 2008 και μετά, είναι η παγκόσμια οικονομική κρίση που επίσημα πια είχε ξεσπάσει το 2007 με σημείο εκκίνησης την κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού και τραπεζικού τομέα εξαιτίας των στεγαστικών δανείων. Ουσιαστικά υπήρχαν πάρα πολλοί ιδιοκτήτες σπιτιών που η πιστοληπτική τους ικανότητα δεν είχε αξιολογηθεί σωστά ή καθόλου οδηγώντας σε μία οικονομική φούσκα, αφού η αποπληρωμή των δανείων δεν υλοποιούνταν (Amadeo 2020).

Τον Ιανουάριο του 2009 την εξουσία ανέλαβε ο Μπαράκ Ομπάμα και κατά τη διάρκεια της πρώτης του θητείας η οικονομία σταθεροποιήθηκε αλλά με λίγα σημάδια ανάκαμψης. Στην αρχή φυσικά οι ΗΠΑ σημείωναν ένα πολύ χαμηλό ΑΕΠ, υψηλή ανεργία και σημαντικά ποσοστά κυβερνητικών δανείων. Μπορεί να σχεδιάστηκαν προγράμματα τόνωσης των επενδύσεων, αλλά τόσο ο εμπορικός, ο πιστωτικός, ο αυτοκινητιστικός τομέας όσο και το λιανικό εμπόριο παρέμεναν αδύναμα (Pettinger 2017).

Τα παραπάνω δεδομένα για την οικονομική πορεία των ΗΠΑ επιβεβαιώνονται αν εξετάσουμε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη κυρίως μεταψυχροπολεμικά έως και τα έτη 2018/2019. Αναλύοντας το Διάγραμμα 1 βλέπουμε ότι το 1990 το ΑΕΠ των ΗΠΑ ήταν 5.963 τρις ενώ μέσα σε 10 χρόνια άγγιξε τα 10.252 τρις αφού όπως έχει αναφερθεί αυτή η δεκαετία ήταν η πιο μακροχρόνια περίοδος ανάπτυξης της χώρας αυτής. Το 2010 το ΑΕΠ της ήταν πια 14.992 τρις με μια μικρή πτώση μέσα στα χρόνια της οικονομικής κρίσης πέφτοντας από 14.713 τρις το 2008 στα 14.449 τρις το 2009. Το 2018 πια το ΑΕΠ των ΗΠΑ ήταν στα 20.544 τρις. Επομένως από το 1990 και έπειτα το ΑΕΠ τους αυξάνεται συνεχώς με μικρή πτώση το 2009 λόγω της οικονομικής κρίσης.

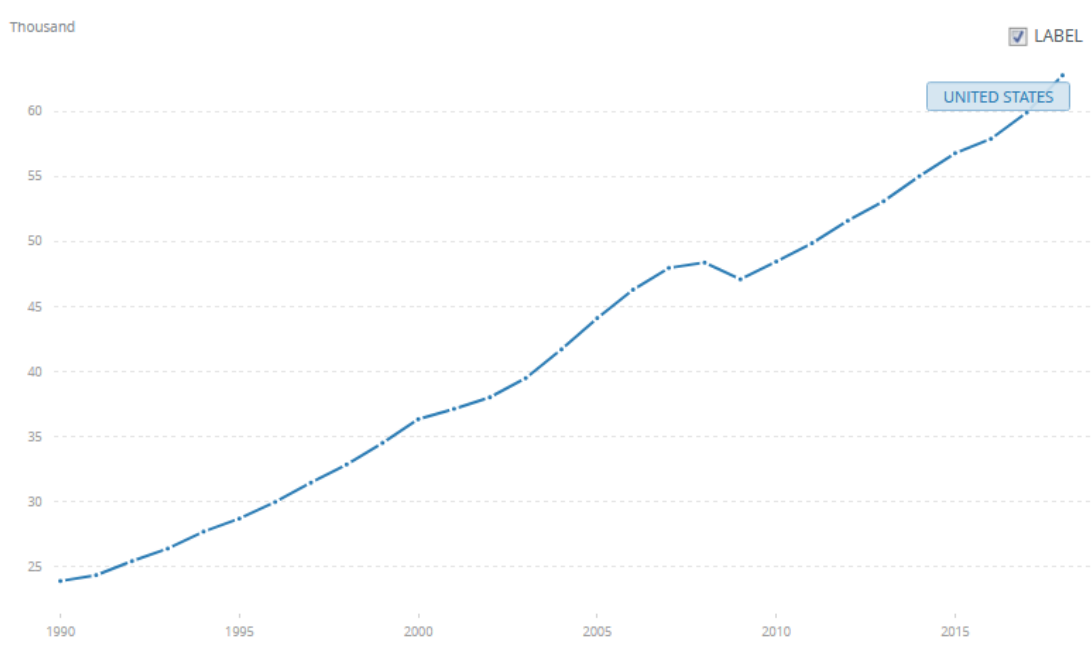
Διάγραμμα 1. ΑΕΠ ΗΠΑ σε τρέχουσες τιμές

[Πηγή: WorldBank 2019 (α)]

Στη συνέχεια, αξίζει να παρατηρήσουμε και την εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ΗΠΑ από το 1990 μέχρι και το 2018 μέσω του Διαγράμματος 2. Αρχικά, το 1990 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι 23,888.6 δολάρια. Στις αρχές της νέας δεκαετίας, το 2000 έχει σκαρφαλώσει στα 36,334.909 δολάρια ενώ το 2010 βρίσκονταν στα 48,466.823\$. Βέβαια και στην εξέλιξη αυτού του οικονομικού δείκτη βλέπουμε ότι ενώ μέχρι το 2008 αυξανόταν συνεχώς και ήταν στα 48,382.558, το 2009 σημείωσε μια μικρή πτώση και βρέθηκε στα 47,099.98\$. Έκτοτε, συνεχίστηκε η ανοδική πορεία του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το 2018 ήταν 62,794.586 δολάρια. Σε αυτό το σημείο παρατηρούμε επίσης ότι και αυτό το μέγεθος διαμορφώθηκε παράλληλα με την πορεία ανάπτυξης της χώρας τη δεκαετία του 1990, την επιβράδυνση τα χρόνια της οικονομικής κρίσης και την ανάκαμψη μετά το πέρας αυτής.

Διάγραμμα 2. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ ΗΠΑ σε τρέχουσες τιμές

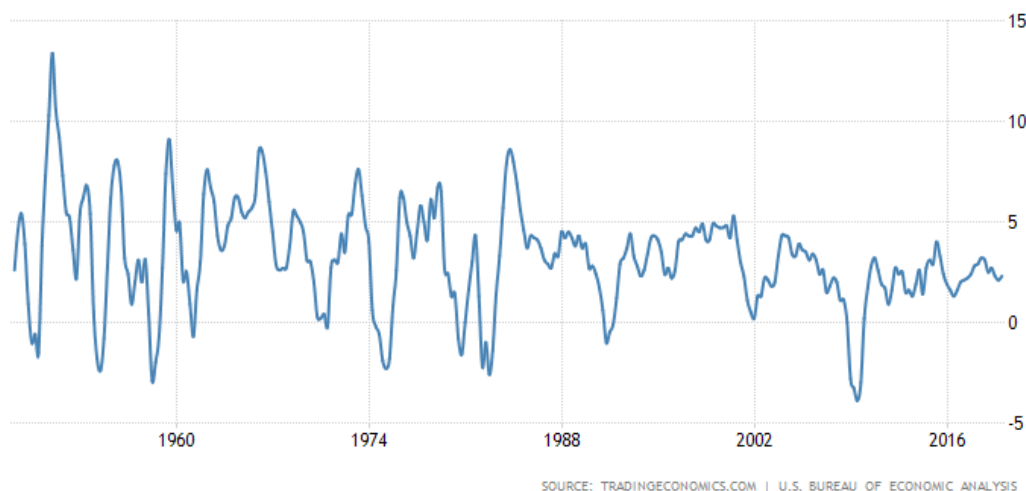

[Πηγή: WorldBank 2019 (β)]

Παράλληλα, πρέπει να αναφερθούμε και στο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης της χώρας. Στο Διάγραμμα 3 παρατηρούμε καταρχάς ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1990 τα ποσοστά του ετήσιου ρυθμού ανάπτυξης είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Επίσης ο ρυθμός ανάπτυξης για τις ΗΠΑ τις τελευταίες δύο δεκαετίες μειώνεται σταδιακά και αγγίζει χαμηλά ποσοστά συγκριτικά με προηγούμενες περιόδους. Τα τελευταία δέκα χρόνια το ποσοστό της κυμαίνεται κάτω από το 2% και μετά το δεύτερο τέταρτο του 2000 δεν έχει ξανά αγγίξει το 5%. Το τελευταίο τέταρτο το 2019 ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης επεκτάθηκε κατά 2,30% σε σχέση με το ρυθμό ανάπτυξης που είχε την ίδια χρονική περίοδο το 2018.

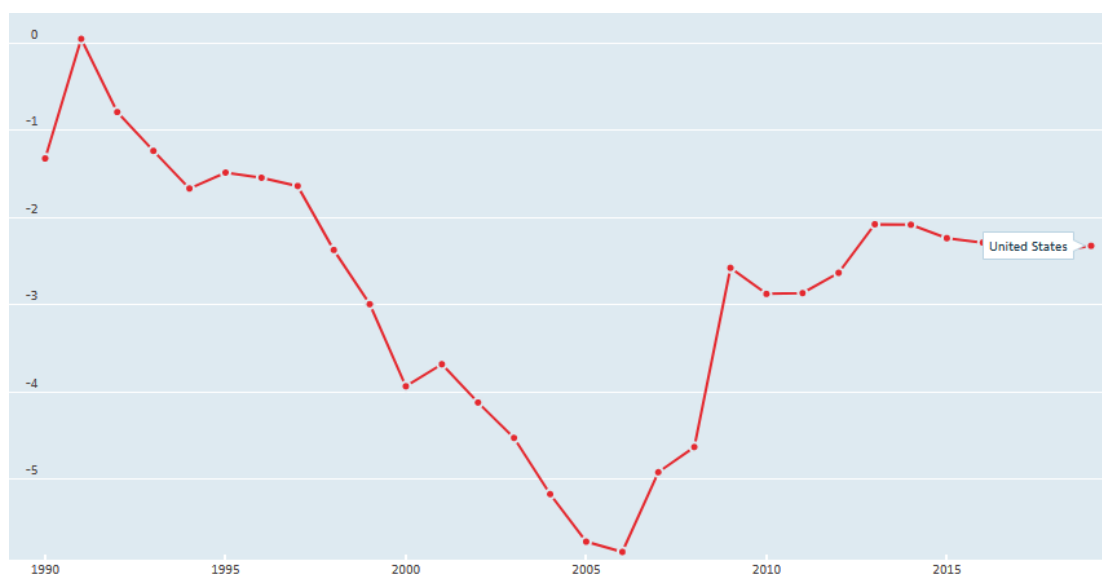
Διάγραμμα 3. Ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης ΑΕΠ ΗΠΑ

[Πηγή: Trading economics U.S Bureau of economic analysis 2020 (α)]

Επιπρόσθετα, μέσα από το Διάγραμμα 4 μπορούμε να δούμε τη συνολική πορεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών από το 1990 μέχρι και το 2019. Το υψηλότερο ποσοστό που επετεύχθη ήταν το 1975 με 1,1% ενώ μεταψυχροπολεμικά, το 1991 κατάφερε να έχει ξανά έστω τυπικά θετικό πρόσημο αγγίζοντας το 0,0%. Όλες τις υπόλοιπες χρονιές και ειδικά μετά το 1991 μέχρι σήμερα δεν άγγιξε ξανά θετικό ποσοστό πέφτοντας φυσικά στα πιο χαμηλά επίπεδα τα χρόνια της κρίσης μιλώντας για ποσοστά όπως -4,6% το 2008 και έκτοτε ενώ φαινομενικά τα ποσοστά βελτιώνονται έχει καταφέρει να φτάσει το 2019 στο -2,3%.

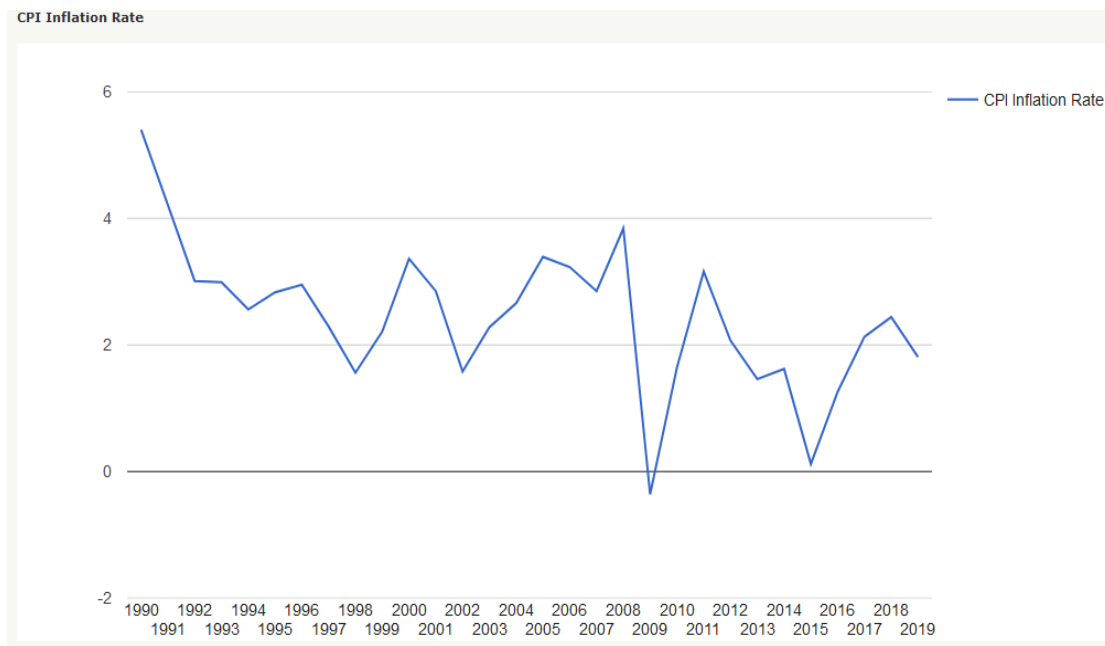
Διάγραμμα 4. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών % του ΑΕΠ ΗΠΑ

[Πηγή:OECD Main Economic Indicators: Balance of payments BPM6 2020 (α)]

Αξίζει να δούμε φυσικά και την εξέλιξη του πληθωρισμού για τις ΗΠΑ σε βάθος ετών. Έτσι το Διάγραμμα 4 μας δείχνει την πορεία του από το 1990 μέχρι και το 2019. Το 1990 ο πληθωρισμός βρισκόταν στο 5,4%. Τα επόμενα χρόνια της χρυσής εποχής του καπιταλισμού μειώθηκαν τα επίπεδα του πληθωρισμού της και το 2000 ήταν στο 3,36%. Φυσικά επηρεάστηκε και αυτό το μέγεθος από την οικονομική κρίση. Το 2007 ενώ προηγουμένως είχε φτάσει πιο χαμηλά επίπεδα άγγιξε το 3.84%, το 2009 έπεσε απότομα στο -0,36 τιμή που συνιστά πρόβλημα για μια οικονομία και το 2011 βρέθηκε στο 3,16%. Το 2019 πλέον το επίπεδο του ήταν στο 1,81% από 2,44% που ήταν το 2018.

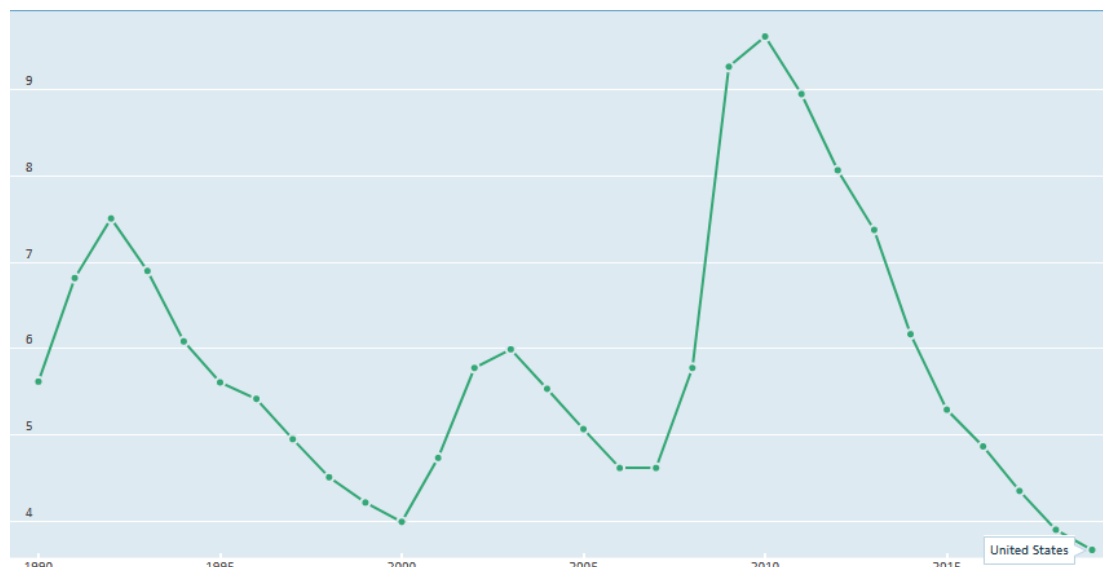
Διάγραμμα 5. Ποσοστό Πληθωρισμού ΗΠΑ

[Πηγή: Measuring worth 2020]

Τέλος, για τον δείκτη της ανεργίας μπορούμε να δούμε στο Διάγραμμα 6 μια γενικευμένη πορεία από το χρονικό διάστημα του 1990 μέχρι και το 2018. Επιβεβαιώνεται λοιπόν ότι έχουμε προαναφέρει για τη δεκαετία του 1990. Βλέπουμε το ποσοστό των ανέργων από το 1993 να μειώνεται και το έτος 2000, ενώ πριν αλλάξουν όλα λόγω του τρομοκρατικού χτυπήματος του 2001, το ποσοστό είχε φτάσει στα χαμηλότερα του επίπεδα αγγίζοντας το 4,0%. Όπως ήταν αναμενόμενο η ανεργία έφτασε πάλι σε υψηλότερα επίπεδα εν μέσω της κρίσης, φτάνοντας το 2010 το 9,6%. Το 2018 άγγιξε το πιο χαμηλό της ποσοστό για τα χρόνια που μελετάμε και ήταν στο 3.9%.

Διάγραμμα 6. Ποσοστό Ανεργίας % του εργατικού δυναμικού ΗΠΑ

[Πηγή: OECD Labour market statistic 2019 (β)]

Τα συμπεράσματα που εξάγονται από την παρατήρηση και έρευνα των ως άνω γραφημάτων είναι σαφή. Το ΑΕΠ αποτελεί πολύ σημαντικό δείκτη της υγείας μιας οικονομίας και είναι το κυριότερο μέτρο για την αμερικανική παραγωγή. Ενώ το πρώτο τρίμηνο του 2009 το πραγματικό τριμηνιαίο ΑΕΠ είχε κατά 54% πτωτική πορεία, το έτος 2010 παρατηρείται μία άνοδος στα 15 τρις, και μετά το τέλος εντοπίζεται αύξηση κατά 5.8%. Ακολούθως το 2011 το πραγματικό ΑΕΠ σημείωσε μία αξιοπρόσεκτη επιβράδυνση, ως αντανάκλαση της πτώσης των ιδιωτικών επενδύσεων, των κυβερνητικών εξόδων, των εισαγωγών και των εξαγωγών. Δέον να αναφερθεί ενδεικτικά ότι το 2012 το εθνικό αμερικανικό χρέος άγγιζε τα 16,707.32 δις ενώ το 2017 τα 20,498.52 με σταθερούς αυξανόμενους ρυθμούς, παρόλο που εκείνη τη χρονιά οι ΗΠΑ είχαν το υψηλότερο ΑΕΠ. Τέλος, το 2018 πια το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,9% και το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της χώρας αυξήθηκε σε περίπου 20,5 τρις. Συνοπτικά, λοιπόν, από την ύφεση μέχρι και σήμερα το πραγματικό τριμηνιαίο ΑΕΠ κινείται κυρίως θετικά (Duffin 2020).

Μετά από την παράθεση όλων αυτών των δεδομένων, μπορούμε να εξηγήσουμε καλύτερα τη μετάβαση των ΗΠΑ από τον απόλυτο κυρίαρχο παίκτη του παγκοσμίου συστήματος, σε δευτεραγωνιστή του παιχνιδιού.

Πρόκειται για την ίδια μετατόπιση ισχύος, η οποία είχε ξεκινήσει ήδη μεταψυχροπολεμικά και πλέον, την τρέχουσα δεκαετία παρουσιάζει ραγδαία επιτάχυνση. Νομοτελειακά, η συνεχής ανέγερση ενός κράτους με μεγαλύτερη γεωγραφική έκταση και περισσότερες πηγές από τον προκάτοχο και η πάγια ανάληψη της θέσης του "παγκόσμιου ηγεμόνα", δεν είναι δυνατή. Δύο είναι επομένως τα πιθανά σενάρια για τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής :

α) η δημιουργία μίας παγκόσμιας αυτοκρατορίας, η οποία άλλωστε ανέκαθεν αποτελούσε άπιαστο όνειρό τους και την ταυτόχρονη λήξη του ιστορικού καπιταλισμού ή

β) η επαύξηση της βίας, το τέλος του ιστορικού καπιταλισμού και η εξάπλωση του συστημικού χάους, απορρέουσα από την ρευστότητα που χαρακτηρίζει την υπάρχουσα παγκόσμια τάξη (Todd 2002).

Δεδομένου, ότι οι ΗΠΑ έχουν φτάσει σε σημείο να καταναλώνουν πιο πολύ από ότι παράγουν κάποια αρχικά συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν σχετικά εύκολα. Αφενός, δεν θα είναι πια σε θέση να διαχειρίζονται μεγάλα και αυξανόμενα τρέχοντα δημοσιονομικά ελλείμματα και αφετέρου, η βιομηχανική παραγωγή τους θα εμφανίζει μόνιμα φθίνουσα πορεία, όπως άλλωστε υπογραμμίζεται και από το εμπορικό ισοζύγιο (Todd 2002). Φυσικά το πρώτο και βασικότερο ερώτημα που γεννάται, μετά τον «θάνατο» των ΗΠΑ ως μοναδικής κινητήριας δύναμης του οικονομικού μας συστήματος είναι το ποιος θα καταφέρει να πάρει τη θέση τους στα ηνία του παγκοσμίου οικονομικού γίγνεσθαι. Θα επικρατήσει μία αποσύνθεση της παγκόσμιας τάξης ή η άνοδος μιας ηγεμονικής δύναμης, η οποία πιθανότατα θα αποτελείται και από ενδεχόμενη συμμαχία μεγάλων κρατών που θα σχηματίσουν μια παγκόσμια κυβέρνηση; (Li 2008).

Σαφώς και κανείς δεν μπορεί να παραβλέψει τα κλασσικά προτερήματα των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως η τεράστια ενιαία αγορά που ενθαρρύνει τον ανταγωνισμό, το σταθερό νόμισμα και ένα υγιές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Όλα τα παραπάνω αποτελούν ζωτικά σημεία της εξίσωσης, καθώς επέτρεψαν τη γρήγορη τεχνολογική πρόοδο, ειδικά στο πεδίο των τεχνολογιών της πληροφορίας και εντέλει ίσως συνιστούν και το λόγο που οι ΗΠΑ βρίσκονται αυτή τη στιγμή στην κορυφή της κατάταξης. Από την άλλη

την εποχή της παγκοσμιοποίησης και της πληροφοριακής επανάστασης είναι αδύνατο οι Ηνωμένες Πολιτείες να δρουν εξολοκλήρου μόνες τους. Η δύναμή τους αρκεί ώστε να εγείρει διάφορες προκλήσεις, αλλά όχι τόσο ώστε να μπορεί να λύσει υψίστης σημασίας ζητήματα, όπως η εξάπλωση των πυρηνικών και η τρομοκρατία χωρίς τη βοήθεια κανενός άλλου παίκτη.

Οι αλλαγές της φύσης του συστήματος των προβλημάτων και των πιθανών λύσεων, έχουν καταδείξει την βασική αδυναμία του μέχρι πρότινος «οικονομικού μονάρχη». Οι ΗΠΑ έχουν ανάγκη να υπάρχει ένα ποσοστό αταξίας και αναταραχών ώστε να δικαιολογεί την τόσο εξαπλωμένη πολιτικοστρατιωτική ύπαρξη τους. Άλλωστε, η έκταση της αμερικανικής κυριαρχίας περιορίζεται εξαιτίας της διαρροής τεχνολογικών και οικονομικών ικανοτήτων, η οποία αποτελεί απότοκο της ίδιας της παγκοσμιοποίησης (Nye 2002). Ο πρωταρχικός τους φόβος λοιπόν ενσαρκώνεται σε μία πιθανή περιθωριοποίηση τους, και πιο γλαφυρά, μία απομόνωση σε έναν κόσμο που δε θα την έχει πια ανάγκη, αλλά αντιθέτως τις έχει καταστήσει άχρηστες (Todd 2002).

Ο άλλοτε ηγεμόνας, τώρα χρειάζεται τη βοήθεια και το σεβασμό των υπόλοιπων κρατών. Οι αλλαγές που προαναφέρθηκαν χρειάζονται και, γιατί όχι, απαιτούν την προσαρμογή σε ένα παγκόσμιο σύστημα όπου πια οι μη κρατικοί δρώντες έχουν σημαντικό ρόλο, την χρήση ήπιας ισχύος στην εξωτερική πολιτική και την αποκέντρωση.

Το μόνο σίγουρο είναι ότι οι ηπειρωτικές διαστάσεις των ΗΠΑ, η δυναμική τους οικονομία και ο αυξανόμενος λόγω των μεταναστευτικών ροών πληθυσμός τους, θα τις βοηθήσουν να διατηρήσει τη θέσης τους στον καταμερισμό ισχύος τουλάχιστον για τις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα. Από εκεί και έπειτα οι πιθανοί αντικαταστάτες υπάρχουν. Άλλωστε, πάντα η άνιση ανάπτυξη των χωρών, η πτώση δυνάμεων και η άνοδος κάποιων άλλων οδηγούσε στην εναλλαγή των κυρίαρχων στο παγκόσμιο σύστημα. Μοιραία κάτι αντίστοιχο θα συμβεί και στην περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Παπασωτηρίου 2003).

4. Συμπεράσματα

Προσπαθώντας να καταλήξουμε σε κάποια βασικά αίτια μεμονωμένα για τη πορεία της χώρας αυτής, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι όντως οι ΗΠΑ πια δεν αποτελούν και δεν αντιμετωπίζονται, όπως άλλοτε, σαν τον αδιαμφισβήτητο ηγεμόνα του διεθνούς συστήματος. Η ισχύς τους σε όλα τα επίπεδα δεν είναι πια ικανή για να τους παρέχει το μονοπώλιο της εξουσίας και νομοτελειακά μιλώντας καμία δύναμη στην ιστορία δε μπόρεσε και δε θα μπορέσει να κρατήσει τα ηνία του παγκοσμίου συστήματος ες αεί. Βλέποντας το σενάριο της δημιουργίας μιας παγκόσμιας αυτοκρατορίας να απομακρύνεται, πιο πιθανά φαίνονται το σενάριο επικράτησης συστημικού χάους λόγω της ρευστότητας της κατάστασης ή της επικράτησης μιας από τις αναδυόμενες χώρες που θα δούμε στη συνέχεια.

Δ' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΙΝΑ

1. Εισαγωγή

Σε αυτό το σημείο, θα ξεκινήσουμε την ανάλυση των χωρών που πιθανώς να αντικαταστήσουν μελλοντικά τις ΗΠΑ ως η πιο αναπτυγμένη χώρα, αυτή με τη μεγαλύτερη οικονομία. Πρώτη υποψήφια φαίνεται να είναι η Κίνα η οποία όπως θα δούμε, μέσω μεταρρυθμίσεων που ξεκίνησαν το 1978 και υλοποιούνται μέχρι και σήμερα, κατόρθωσε με τη ριζική αναμόρφωση του οικονομικού της συστήματος να επηρεάσει το ίδιο το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα και έφτασε το 2010 να ξεπερνάει την Ιαπωνία και να γίνεται πια η 2η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο. Το ζήτημα είναι, αν θα καταφέρει να ξεπεράσει εμπόδια που τίθενται και σε εσωτερικό επίπεδο αλλά και εξωτερικό ή αν η παραμονή της στις πρώτες θέσεις θα ναι σύντομη και θα ηττηθεί από την επόμενη αναπτυσσόμενη χώρα, την Ινδία.

2. Η περίοδος της οικονομικής ύφεσης και των μεταρρυθμίσεων

Η αλήθεια είναι ότι η Κίνα έχει μεταβεί από την παρακμή στην ανάπτυξη και το αντίστροφο παραπάνω από μία φορές. Πιο αναλυτικά, μέχρι τον 19^ο αιώνα δεν ανήκε στις χώρες που θα μπορούσαμε να πούμε ότι δραστηριοποιούνταν στην παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία. Αρχές του 19^{ου} αιώνα, δεδομένου και του μεγέθους της, ακολουθεί η αναπτυξιακή περίοδος, καθώς αποτελεί τη μεγαλύτερη γεωγραφικά οικονομία με το ΑΕΠ της να ισούται με το 1/3 του παγκοσμίου ακαθάριστου προϊόντος. Ο κύκλος ολοκληρώνεται στα μέσα του 20ου αιώνα με την ανάπτυξη και εξάπλωση των δυτικών χωρών και την ύφεση της Ασίας.

Μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο τα αιτήματα των εργατικών τάξεων όχι μόνο των χωρών του πυρήνα αλλά και εκείνων της περιφέρειας και της ημιπεριφέρειας, όπως η Κίνα και η Ινδία αυξάνονται, με αποτέλεσμα να προκαλούνται σοβαρότατα προβλήματα στην δυτική οικονομία, που συνίστανται κυρίως στην εγκόλπωση των νέων δεδομένων στις καπιταλιστικές συνθήκες. Η λύση θα ήταν η δημιουργία ενός νέου παγκόσμιου "NewDeal" που θα μπορούσε να στηρίξει αυτές τις νέες απαιτήσεις. Το εγχείρημα αυτό βέβαια απέτυχε, με αποτέλεσμα ο καπιταλισμός να

παρακμάσει και να επέλθει αντίστοιχα η άνοδος της Κίνας ως παγκόσμια δύναμη (Li 2008).

Ήδη από το 1960 η σοσιαλιστική Κίνα πετυχαίνει μεγάλη πρόοδο στο τομέα της υγείας του πληθυσμού της και αυξάνεται το μέσο προσδόκιμο ζωής κατά 30,5 χρόνια. Με τις μεταρρυθμίσεις αυτές στο πεδίο της αγοράς η Κίνα ξεκίνησε τη μετάβαση από μία κεντρικά ρυθμιζόμενη χώρα σε ένα κράτος που βασίζεται στην οικονομία της αγοράς και έτσι άρχισε να περπατά σε μονοπάτια οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η πιο κομβική στιγμή για το πρώτο μεγάλο βήμα οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας είναι αδιαμφισβήτητα το 1978 με τη μεταρρύθμιση του κινέζικου οικονομικού συστήματος, η οποία συνεχίζεται μέχρι και σήμερα (Παγκόσμια Τράπεζα 2019).

Ενδεικτικά, από το τέλος του 1978 το GDP της Κίνας άρχισε να αυξάνεται ετήσια κατά μέσο όρο 9% και έστρεψε με αυτό τον τρόπο πάνω της την προσοχή του παγκοσμίου συστήματος. Η ριζική αυτή αναμόρφωση του οικονομικού συστήματος της Κίνας, που επηρέασε τόσο βαθιά την πορεία της χώρας στην ιεραρχία των παγκοσμίων δυνάμεων πραγματοποιείται σε τρία στάδια:

α) από το Δεκέμβριο του 1978 μέχρι τον Οκτώβριο του 1984, όπου περιορίζεται η κρατική εξουσία τις επιχειρήσεις.

β) από τον Οκτώβριο του 1984 μέχρι το 1992 κατά το οποίο δόθηκε ιδιαίτερο βάρος στην οικονομία της αγοράς και στην ενδυνάμωση της ζωτικότητας των κρατικών επιχειρήσεων και

γ) από το 1992 μέχρι και σήμερα όπου στόχος είναι η θεμελίωση μίας σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς και η μεταβολή από την παραδοσιακά σχεδιασμένη οικονομία στην πλήρη ανάπτυξη της σοσιαλιστικής οικονομίας μέσω ενός σταδίου μίας οικονομίας των βασικών εμπορευμάτων. Ακόμη, το 1994 τέθηκε ως βασικός σκοπός η εγκαθίδρυση ενός βασικού πλαισίου που θα επέτρεπε κρατικές μακροπροσαρμογές και έλεγχο στην σοσιαλιστική αυτή οικονομία φέρνοντας με αυτό τον τρόπο αλλαγές στη φορολογία, τον πιστωτικό τομέα, τις επενδύσεις, το εμπόριο και το ξένο αντάλλαγμα (*Shangquan, Fulin 1997*).

Πριν την εξειδικευμένη ανάλυση των βημάτων και των αλλαγών που επέφερε η μεταρρύθμιση άξια αναφοράς είναι και επιπλέον δεδομένα που

επηρέασαν το ρόλο της Κίνας στην παγκόσμια πολιτική οικονομία. Τη δεκαετία του 1980 φαίνεται να κυριαρχεί το καπιταλιστικό μοντέλο της ελεύθερης αγοράς ενώ ο κινέζικος σοσιαλισμός παρουσιάζεται ως ο «χαμένος» του οικονομικού παιχνιδιού. Το 1989 ο καπιταλισμός από συνώνυμο της εκμετάλλευσης τώρα έχει γίνει συνώνυμο της δημοκρατίας, υψηλών μισθών και πλούτου. Το δεύτερο μισό του '80 όμως ξεσπάει πληθωρισμός αφού οι τιμές είχαν ανεβεί αρκετά ώστε να μπορέσουν να καλυφτούν πρωτίτερα αιτήματα των εργατών για υψηλότερους μισθούς ενώ τέλη της δεκαετίας παρατηρούνται τεράστια εμπορικά ελλείμματα.

Παράλληλα, στην Κίνα κατά τις αρχές της δεκαετίας του '80 εξαπλώθηκε ταχέως η αγροτική παραγωγή, τα έσοδα των χωρικών καθώς και η ποσότητα διαθέσιμων τροφών. Συνεπώς η οικονομική άνοδος της Κίνας ουσιαστικά ήρθε για να αποσταθεροποιήσει την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία και να συμβάλλει στην τελική της πτώση.

Έχοντας σκιαγραφήσει τις συνθήκες που υπήρχαν πριν την στροφή της Κίνας προς την ανάπτυξη αλλά και τι ήταν αυτό που επέφερε τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης οφείλουμε να αναλύσουμε εκτενέστερα τα βήματα της μεταρρύθμισης που επέτρεψε στην Κίνα να γίνει πια ένας ασιατικός οικονομικός γίγαντας. Εναντία στο άνισο σύστημα φορολόγησης, στις διαπλεκόμενες σχέσεις κράτους - τοπικών αρχών-οικονομικών θεσμών και την υπερκεντρωμένη πολιτική επενδύσεων στα ηνία της κυβέρνησης χρησιμοποιήθηκαν κάποια βασικά εργαλεία : νομισματική πολιτική για να ελεγχθεί και να προσαρμοστεί η προσφορά και η ζήτηση, χρηματοπιστωτικές δράσεις για να προσαρμόσουν τη δομή της οικονομίας και ιδιαίτερο βάρος στο τομέα της βιομηχανίας για να προωθεί τις προτεραιότητες του κράτους.

Πιο ειδικά, η οικονομική μεταρρύθμιση που ξεκίνησε το 1978 προέβλεπε :

1. Τον σχηματισμό μέσω της φορολογίας μίας σταθερής βάσης εισοδήματος ώστε να καταστεί δυνατός ένας ισότιμος ανταγωνισμός στην αγορά (μέσω σταθερού φόρου προστιθέμενης αξίας, ενοποιημένου φόρου εισοδήματος εταιρειών και ατομικού φόρου εισοδήματος).

2. Την αναδιανομή των επιστροφών εσόδων και τη χρήση του κρατικού κεφαλαίου για την δημιουργία κοινωνικών υπηρεσιών που θα προωθούν την

ισορροπημένη ανάπτυξη των περιοχών και θα διατηρούν μακροπρόθεσμα μία σταθερή οικονομική μεγέθυνση.

3.Τη δημιουργία μιας κεντρικής τράπεζας ανεξάρτητης από τις υπόλοιπες τράπεζες της χώρας που θα επέτρεπε στο κράτος να εφαρμόζει ανεξάρτητη νομισματική πολιτική και κάτω από την καθοδήγηση του κρατικού συμβουλίου, θα επέβλεπε τον τραπεζικό κλάδο και θα διατηρούσε τη τάξη στο χρηματοοικονομικό τομέα.

4.Την περαιτέρω μεταρρύθμιση του εξωτερικού εμπορίου ώστε να ανταπεξέλθει στο άνοιγμα της στον έξω κόσμο. Οι οργανισμοί εξωτερικού εμπορίου για να αναπτυχθούν χρειάζονται αυτονομία, περισσότερες περιοχές ανοιχτές στο εμπόριο, την εξάπλωση της βιομηχανίας υπηρεσιών και την δημιουργία ενός προγράμματος με σκοπό την έλξη ξένου επενδυτικού κεφαλαίου.

5.Την ενδυνάμωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, με κρατική βοήθεια, ατομική ασφάλιση υγείας και συνεισφορές από την επιχείρηση.

Τα προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπίσει η Κίνα ήταν πολλά. Η αδύναμη γεωργία, η ανεπαρκή προσφορά των προϊόντων και η εξίσου ανεπαρκή μεταρρύθμιση των τιμών σε συνδυασμό με τις αναποτελεσματικές κρατικές επιχειρήσεις οδήγησαν σε υψηλά επίπεδα πληθωρισμού. Έτσι οι λύσεις που έπρεπε να δοθούν ήταν πολυδιάστατες. Η ανάπτυξη απαιτεί αυξημένα ποσοστά επενδύσεων, τα οποία φυσικά στηρίζονταν στην αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων. Επίσης απαραίτητη ήταν και η συμμόρφωση του επενδυτικού και αντίστοιχα του χρηματοπιστωτικού και τραπεζικού συστήματος με τη δομή και τις απαιτήσεις της οικονομίας της αγοράς.

Βέβαια, σε αυτή την μεταβατική φάση της Κίνας ίσως το δυσκολότερο πρόβλημα ήταν η διαχείριση της μεταφοράς του πλεονάζοντος αγροτικού εργατικού δυναμικού. Η Κίνα διαθέτει ένα τεράστιο πληθυσμό με λιγότερη γεωγραφική περιοχή από αυτή που κρίνεται απαραίτητη και ακόμα λιγότερες εργασιακές ευκαιρίες, επομένως η αγροτική μεταρρύθμιση έπρεπε να γίνει με

σεβασμό στον κόσμο της αγροτικής ζωής και στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Η καλύτερη λύση, λοιπόν, φάνηκε να είναι το σύστημα κατοχής μετοχών.

Επίσης χρειαζόταν πάση θυσία να ελευθερωθούν οι τιμές των αγροτικών προϊόντων ώστε να επέλθει μια σταθερότητα στην αγροτική αγορά. Η ανάπτυξη όμως δεν επέρχεται με σταθερότητα, έτσι αναγκαίο ήταν ο αγροτικός τομέας να αφεθεί στις δυνάμεις του ανταγωνισμού, χωρίς να είναι υπερβολικά προστατευμένος. Η αστική και η αγροτική ανάπτυξη έπρεπε να γίνουν συντονισμένα και να εγκαθιδρυθεί μία εθνική ενοποιημένη αγορά που θα επέτρεπε εν τέλει την ύπαρξη ενός μακροοικονομικού μηχανισμού προσαρμογής.

Αφού έχουμε αναλύσει τις αλλαγές που ήθελε να φέρει η μεταρρύθμιση στα πεδία των επιχειρήσεων, των τραπεζών, των επενδύσεων, της γεωργίας και της σχέσης της με την αγορά σειρά έχει όπως προαναφέρθηκε το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Εκεί, πιο συγκεκριμένα στόχος ήταν:

1. Η δημιουργία κοινωνικών συνθηκών, οι οποίες θα παρείχαν ευνοϊκότερες συνθήκες ανταγωνισμού στις επιχειρήσεις.
2. Η έξυπνη διαχείριση του εργατικού δυναμικού,
3. Η κατάλληλη προσαρμογή των ενδιαφερόντων του κράτους, των εταιρειών και του ατόμου,
4. Η αντιστοιχία της κοινωνικής ασφάλειας με το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας,
5. Η επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης και η δημιουργία ενός κοινωνικού μηχανισμού σταθερότητας μέσω ενός σταθερού κοινωνικού περιβάλλοντος (*Shangquan, Fulin 1997*).

Με αυτό το σκεπτικό λοιπόν θεσμοθετήθηκε η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος, του συστήματος υγείας και της ασφάλισης των ανέργων και των εργατικών ατυχημάτων. Παράλληλα ήταν αναγκαίο να αναδιαμορφωθούν και οι αντίστοιχες νομοθεσίες που θα στήριζαν όλες τις παραπάνω διαδικασίες της μεταρρύθμισης. Ιδιαίτερα εύκολη είναι η διαπίστωση ότι η οικονομική αυτή μεταρρύθμιση της Κίνας επέδρασε σε όλα τα επίπεδα και τομείς ενός κράτους. Επηρέασε βαθιά όχι μόνο το τομέα της

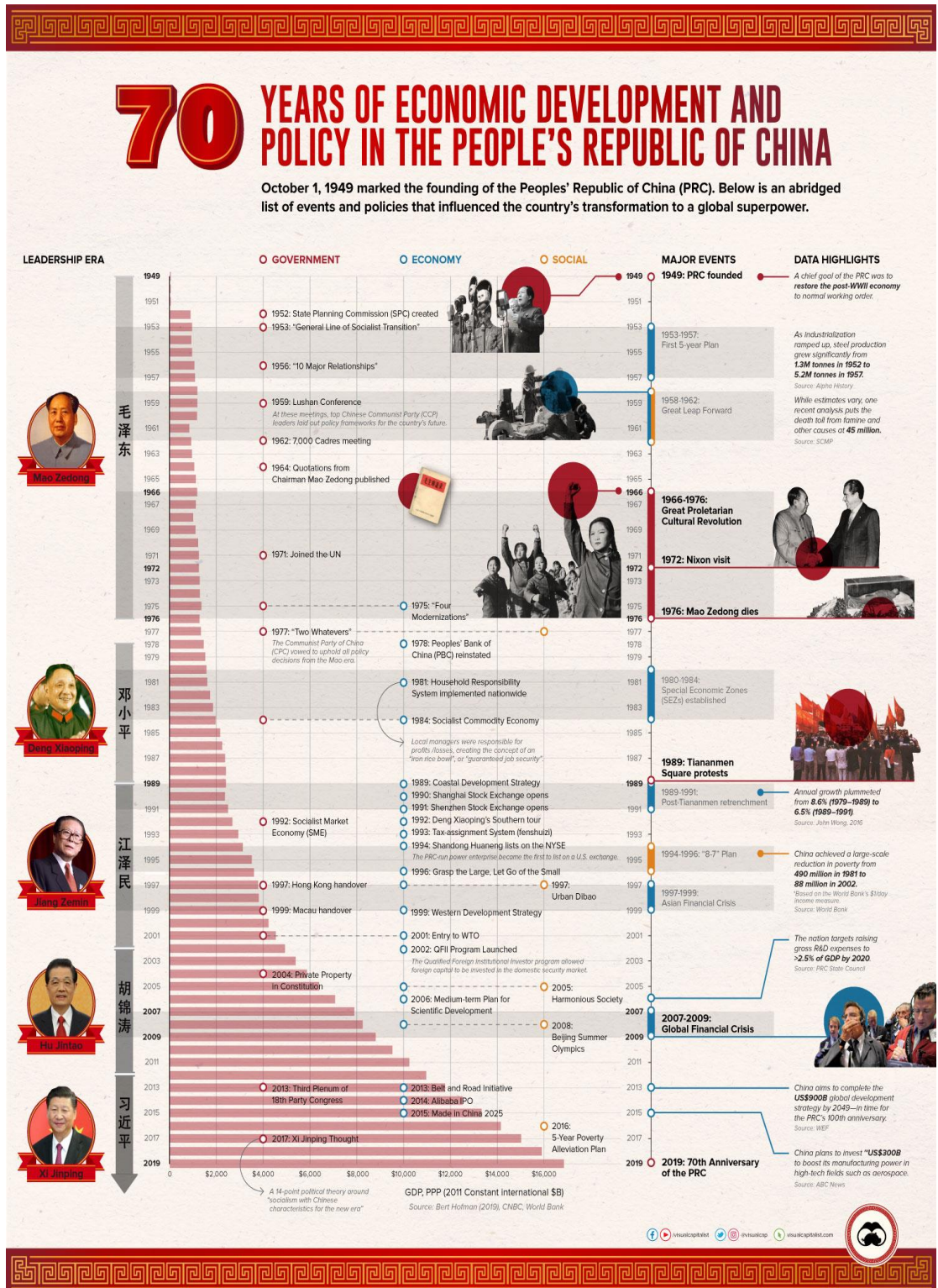
αγοράς και της οικονομίας ούτε μονάχα τις σχέσεις κράτους- επιχειρήσεων αλλά και το ίδιο το άτομο ως πολίτη και εργαζόμενο.

3.Η περίοδος της οικονομικής ανάπτυξης

Η Κίνα πια έχει αποτυπωθεί στις συνειδήσεις μας είτε σαν απειλή ως προς τον κόσμο της Δύσης είτε σαν μια καλοήγη ανερχόμενη παγκόσμια δύναμη. Η χώρα αυτή έχει καταφέρει να αντικαταστήσει την Ιαπωνία ως της πιο πιθανή μεγαλύτερη πηγή πλεονασματικών αποταμιεύσεων. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 ήταν φανερό ότι η Κίνα μαζί με την Ινδία είχαν αναδυθεί σαν μεγάλοι παίκτες της παγκόσμιας οικονομίας. Το ασιατικό αυτό κράτος είναι πια πολύ κοντά -αν δεν το έχει ήδη κατορθώσει- στο να ξεπεράσει τις ΗΠΑ και να γίνει η μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου (Li 2008). Οι παραπάνω παρατηρήσεις για την εξέλιξη της Κίνας επιβεβαιώνονται από οικονομικά δεδομένα και τα πιο χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

Συγκρίνοντας τα στοιχεία από το 1981 μέχρι το 2002 διαπιστώνουμε ότι μέσα σε μόλις 2 χρόνια, από το 1994 έως 1996 με το πρόγραμμα "National 8-7 Poverty Reduction Plan" βγήκαν από τα όρια της φτώχειας 400 εκατομμύρια άνθρωποι. Το 1999 υιοθετήθηκε το πρόγραμμα "OpenupWest " με στόχο να το άνοιγμα προς τις δυτικές χώρες, ενώ η είσοδος της χώρας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 2000 συνέβαλλε και συμβάλλει στην οικονομική μεγέθυνση της Κίνας (Ghosh 2019). Από τις αρχές της δεκαετίας αυτής η Κίνα έγινε το κέντρο της παγκόσμιας παραγωγής εκμετάλλευσης χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η οικονομική της άνοδος δεν περιλαμβάνει και κάποιες "επιπλοκές", αφού πολλοί θεωρούν πως με την άνοδο αυτή ή ορθότερα με την αναγέννηση της, η ημιπεριφέρεια θα γίνει ένα γεωγραφικό μπλοκ που θα κατέχει την πλειοψηφία του πληθυσμού που θα αποσταθεροποιήσει το ήδη υπάρχον παγκόσμιο σύστημα.

Εικόνα 1.70 Χρόνια οικονομικής ανάπτυξης και πολιτικής στην Κίνα

[Πηγή: Visual Capitalist 2019]

Συνεχίζοντας την αναδρομή, από το 2000 μέχρι το 2006, οι επενδύσεις προς το ΑΕΠ αυξήθηκαν από 35 σε 43%. Επίσης την ίδια χρονική περίοδο οι εξαγωγές προς το ΑΕΠ τους κινήθηκαν από το 23% στο 37%. Το 2001-2004 το 1/3 της συνολικής αύξησης του όγκου των παγκοσμίων εισαγωγών ανήκε στην Κίνα. Το 2004 αποτελεί στρατηγικό συνέταιρο της Ευρώπης και αντιπαραβάλλεται με τις ΗΠΑ και εκτός της περιοχής της Ανατολικής Ασίας αφού το εμπόριο της Κίνας με την Ινδία το 2005 αγγίζει τα 20 δις ενώ το 1994 τα 300 εκατομμύρια (Arrighi 2008).

Το 2008, με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, η Κίνα κατάφερε να ορθοποδήσει σχετικά γρήγορα. Το παγκόσμιο εμπόριο μπορεί να βρέθηκε σε πτώση αλλά η Κίνα απέφυγε τα περισσότερα προβλήματα που δημιουργήθηκαν λόγω της κρίσης. Κατά τη διάρκεια της κρίσης δεν έμεινε αδρανής, αλλά ακολούθησε στρατηγικές που βοήθησαν στην ανοδική της πορεία ως οικονομική δύναμη. Μπορεί οι εμπορικές σχέσεις με το δυτικό κόσμο να είχαν πληγεί αλλά βρήκε την ευκαιρία να τονώσει την οικονομία των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας και να χτίσει μια σχέση εξάρτησης με αυτά τα κράτη. Με αυτό τον τρόπο η Κίνα κατέστη ένας ηγεμόνας ανάμεσα στις χώρες τις περιφέρειας και πυροδότησε κι άλλο τον εμπορικό πόλεμο μεταξύ εκείνης και των ΗΠΑ (Γκουεν 2019).

Το 2010 παίρνει πια τη θέση της Ιαπωνίας και αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο. Το 2012 έκοψε το ποσοστό μεγέθυνσης της στο 7,5%, γεγονός που φανέρωσε μια προσπάθεια να ξαναβρεί τις ισορροπίες της και την ελπίδα να γίνει η οικονομική τους ανάπτυξη πιο αποτελεσματική και διατηρήσιμη (The Guardian 2012). Το 2013 υιοθετεί τη στρατηγική "του νέου δρόμου του μεταξιού", την πρωτοβουλία του «OneBeltOneRoad», με σκοπό τη σύνδεσή της μέσω επενδύσεων και ανάπτυξης υποδομών σε Ασία, Αφρική, ΗΠΑ, Ευρώπη και Μέση Ανατολή. Το 2015 η Κίνα πετυχαίνει τους Millennium Development Goals που είχαν τεθεί το 2000 από τα Ενωμένα Έθνη και εγκαινιάζει το πρόγραμμα «Made in China 2025» με σκοπό να ενισχύσει τις κατασκευαστικές της δυνατότητες στο πεδίο της υψηλής τεχνολογίας στη φαρμακευτική, το διάστημα και τη ρομποτική (Ghosh 2019).

Στη συνέχεια, οι βασικοί πυλώνες του πενταετούς πλάνου 2016-2020 ήταν η ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, η αντιμετώπιση της περιβαλλοντολογικής κρίσης, η σωστή διαχείριση της ενέργειας, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και υγεία καθώς και η εξάπλωση της κοινωνικής προστασίας. Ουσιαστικά, παράλληλα με το στόχο της επίτευξης μιας μετρίως ευημερούσας κοινωνίας μέχρι το 2020, τέθηκαν οι βάσεις για την σταθεροποίηση της οικονομίας και την εστίαση στην ποιότητα της ανάπτυξης (Παγκόσμια Τράπεζα 2019).

Υπό αυτούς τους όρους λοιπόν, η Κίνα, η πιο πολυπληθής χώρα τη δεδομένη στιγμή, βρίσκεται στην πρώτη θέση ανάμεσα στις υποψήφιες χώρες που είναι πιθανό να αντικαταστήσουν τις ΗΠΑ ως ηγέτιδα δύναμη στο παγκόσμιο σύστημα και ειδικά στην παγκόσμια πολιτική οικονομία. Η άλλοτε, κατά το 500-1500 μ.Χ. ηγέτης του κόσμου τώρα προσπαθεί να απομακρύνει τον αμερικανικό ηγεμονισμό από την Ασία και να αναδυθεί εκ νέου στις κορυφές της παγκόσμιας ισχύος. Μάλιστα στο σημαντικό πια πεδίο της συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων είναι πιθανό ότι η Κίνα θα μπορέσει να καλύψει το κενό που τη χωρίζει από τις ΗΠΑ (Nye 2002).

Προβλέψεις των ασιατικών τραπεζών τοποθετούν την Κίνα ξανά στα ιστορικά τους επίπεδα ανάπτυξης έως το 2025. Ανάλογη με την οικονομική υπολογίζεται ότι θα είναι και η στρατιωτική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα οι υπόλοιπες χώρες να νιώθουν απειλή και ίσως να προβούν στην δημιουργία ενός συνασπισμού εναντίον της.

Φυσικά ο δρόμος αυτός προς την ανάπτυξη δε θα είναι εύκολος, αφού αδιαμφισβήτητα υπάρχουν εμπόδια και αδυναμίες, όπως είναι η τεράστια υπανάπτυκτη ύπαιθρος, οι μη αποτελεσματικές κρατικές επιχειρήσεις, ένα ετοιμόρροπο οικονομικό σύστημα, η αυξανόμενη ανισότητα, η τεράστια εσωτερική μετανάστευση, η διαφθορά, οι ακατάλληλοι θεσμοί, η μη περιβαλλοντολογική βιωσιμότητα, οι εξωτερικές αστάθειες, και πιέσεις από το δημογραφικό, δεδομένα και συνθήκες που αναπόφευκτα οδηγούν σε έλλειψη πολιτικής σταθερότητας. Είναι μαθηματικά βέβαιο ότι, όσο δε λύνονται θέματα όπως τα παραπάνω, θα μπαίνει ένα φρένο στη γρήγορη εξάπλωση της χώρας αυτής, ακόμη και αν πρόκειται για τη, με όρους αγοραστικής δύναμης,

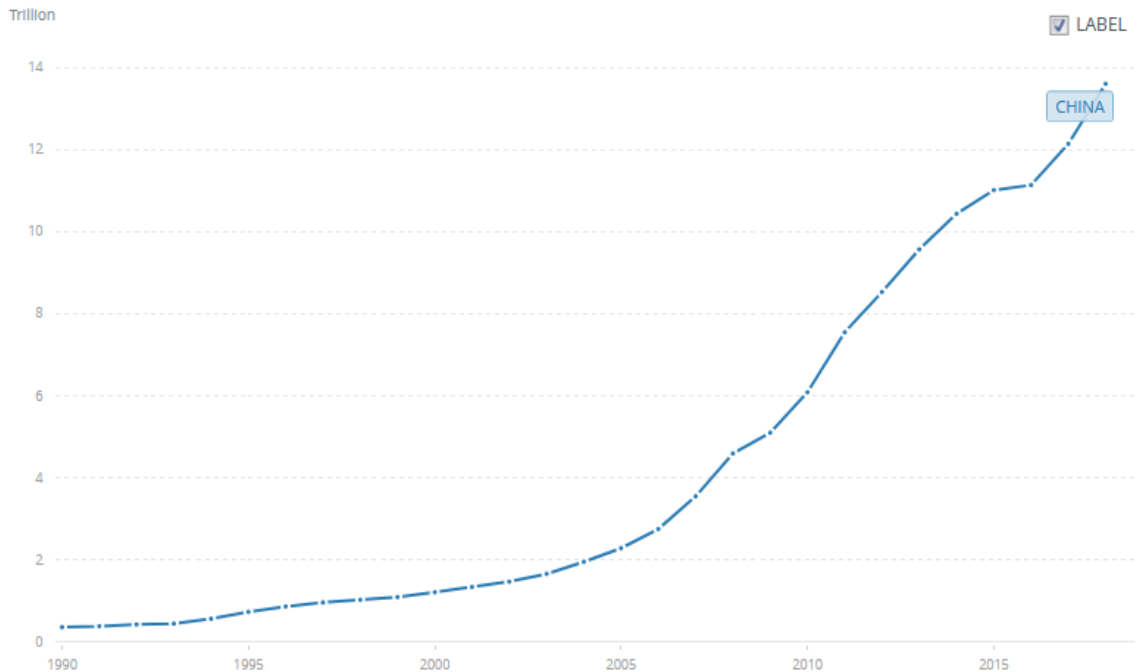

πιο μεγάλη οικονομία και την δεύτερη πιο μεγάλη γενικά (Παγκόσμια Τράπεζα 2019).

Το πρόβλημα, πέρα από τα εσωτερικά ζητήματα, επιτείνεται και από τον εμπορικό πόλεμό που προκαλούν οι ΗΠΑ. Το γυαλί καθίσταται μεν πιο αδύναμο, αλλά η Κίνα προσπαθεί να βρει δρόμους προς τις Ηνωμένες Πολιτείες μέσω άλλων ασιατικών χωρών (Nicolaci da Costa 2019).

Πρέπει φυσικά και στην περίπτωση της Κίνας να εξετάσουμε τα μακροοικονομικά μεγέθη που είδαμε και για τις ΗΠΑ ώστε να αποκτήσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα για την πορεία της στην παγκόσμια πολιτική οικονομία από το 1990 και έπειτα. Σε πρώτο επίπεδο, με το Διάγραμμα 7 παρατηρούμε ότι το 1990 η Κίνα ξεκινάει με 360.858 δις ενώ το 2000 πια το ΑΕΠ της μετριέται σε τρισεκατομμύρια και βρίσκεται στα 1.211 τρις. Το 2010 είναι στα 6.987 τρις και αξίζει να σημειωθεί ότι μέσα στα χρόνια της κρίσης το ΑΕΠ της δε βίωσε κάποια μείωση. Η πορεία του ΑΕΠ της είναι όλη αυτή τη περίοδο ανοδική και το 2018 πια άγγιξε τα 13.608 τρις δολάρια.

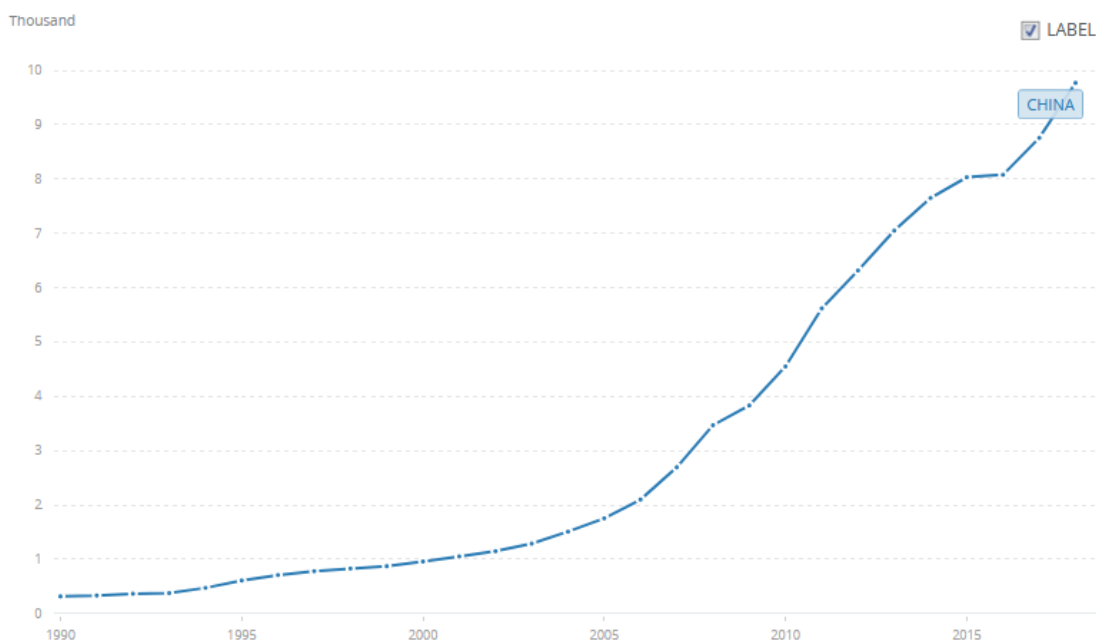
Διάγραμμα 7. ΑΕΠ ΚΙΝΑ σε τρέχουσες τιμές

[Πηγή:World Bank national accounts data and OECD National Accounts data files 2019 (γ)]

Συνακόλουθα, οφείλουμε να αναφερθούμε και στα ποσά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας για το ίδιο χρονικό διάστημα και σε αυτό θα μας βοηθήσει το Διάγραμμα 8. Το 1990 λοιπόν το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της είναι 317.885 δολάρια, μέσα σε δέκα χρόνια άγγιξε τα 959.372 δολάρια ενώ το 2010 βρίσκονταν στα 4,550.454. Το 2018 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ήταν 9,770.847 δολάρια και επίσης αυτό το μακροοικονομικό μέγεθος δε βίωσε κάποια μείωση τα χρόνια της οικονομικής κρίσης παρά μόνο κάποια μικρή επιβράδυνση.

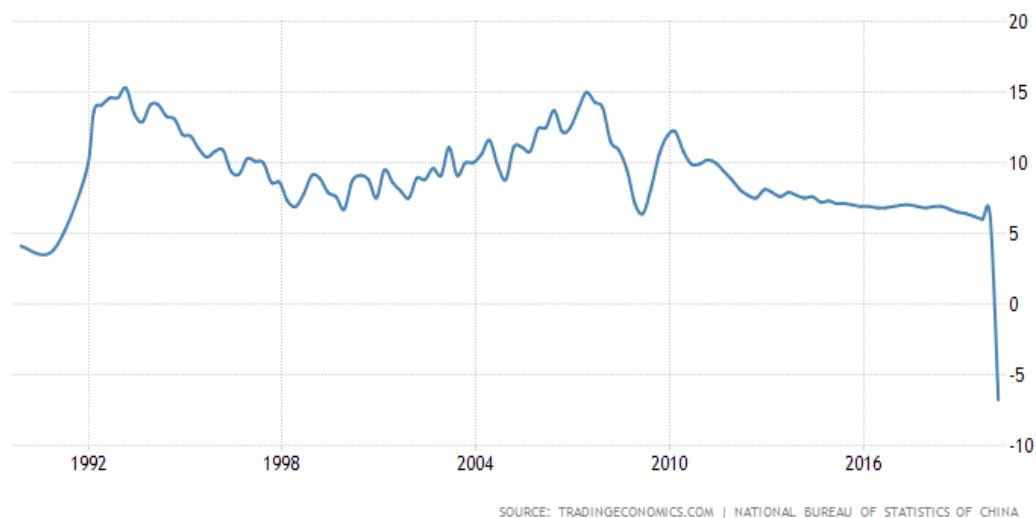
Διάγραμμα 8. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ ΚΙΝΑ σε τρέχουσες τιμές

[Πηγή: World Bank national accounts data and OECD National Accounts data files 2019 (δ)]

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τη διακύμανση των ποσοστών του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 9 στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης βρέθηκε σε υψηλά επίπεδα της τάξεως του 15%. Τα πρώτα χρόνια της επόμενης δεκαετίας έχει μειωθεί και βρίσκεται κοντά στο 10% ενώ το 2010 το έχει ξεπεράσει. Το 2019 ήταν στο 6% και έκτοτε βρίσκεται στο πιο χαμηλό επίπεδο που είχε ποτέ για το χρονικό διάστημα που μελετάμε (-6,80%).

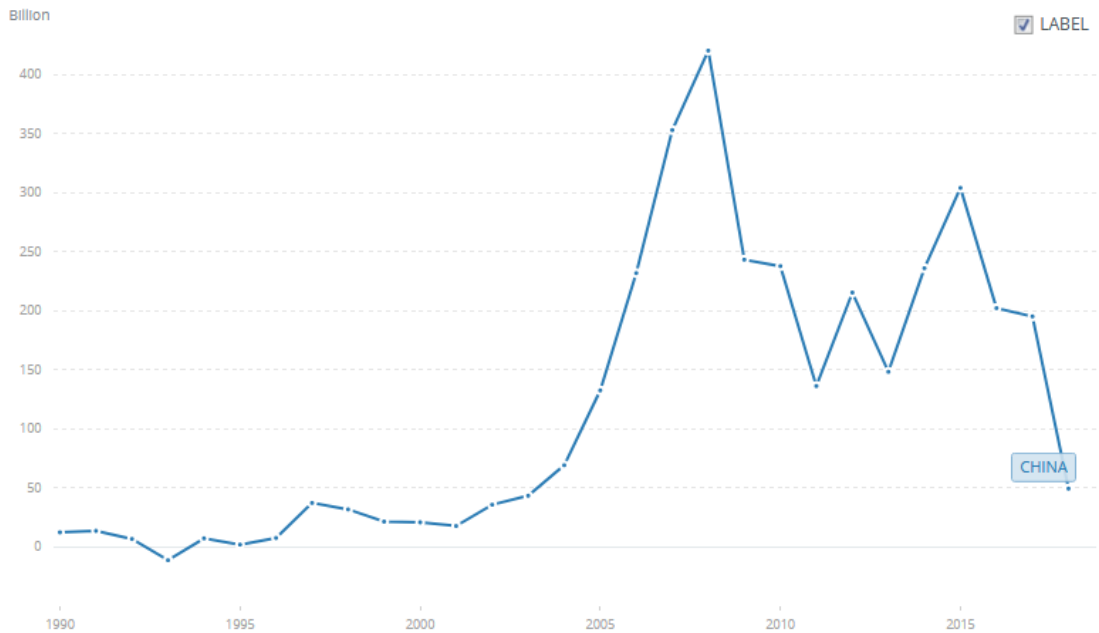
Διάγραμμα 9. Ετήσιος Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ ΚΙΝΑ

[Πηγή: Trading economics National Bureau of statistics of China 2020 (β)]

Φυσικά για να αποκτήσουμε ολοκληρωμένη άποψη πρέπει να αναφερθούμε στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, στα ποσοστά πληθωρισμού αλλά και ανεργίας που σημείωσε από το 1990 μέχρι και τα έτη 2018/2019. Αρχικά, στο Διάγραμμα 10 παρατηρούμε ότι το 1990 η Κίνα σημειώνει 11.997 δις στο ισοζύγιο της, το 2000 βρίσκεται στα 20.518 δις ενώ το 2010 το πλεόνασμα της είναι στο 237.81 δις και το 2018 έχει μειωθεί κατά πολύ και βρέθηκε στα 49.092 δις. Με την ανάλυση αυτού του μεγέθους είναι πιο φανερό και οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Κίνα αφού ενώ το 2008 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της ήταν 420.569 δις το 2011 πια ήταν 136.097. Το 2015 κατάφερε να αγγίξει εκ νέου ένα ποσό πιο υψηλό δηλαδή τα 304.164 δις αλλά ύστερα γνώρισε πάλι πτωτική πορεία.

Διάγραμμα 10. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών ΚΙΝΑ

[Πηγή: World Bank and International Monetary Fund, Balance of Payments Statistics Yearbook and data files 2019 (ε)]

Στο Διάγραμμα 11 όπως φαίνεται το 1990 ο πληθωρισμός ήταν στο 3.052% ενώ μέσα σε δέκα χρόνια ήταν στο 0.34%. Το 2010 ήταν πάλι σε σχετικά υψηλό ποσοστό (3.175%) ενώ το 2019 στο 2.899%. Σημειωτέον ότι το 1994 είχε εκτοξευθεί στο 24.257% ενώ το 2009 ήταν στο 0.728%. Ο πληθωρισμός βέβαια είναι ένα μέγεθος που επηρεάζεται σε περιόδους υφέσεων και κρίσεων και συνήθως παίρνει πολύ υψηλές τιμές που δε βοηθούν την οικονομία.

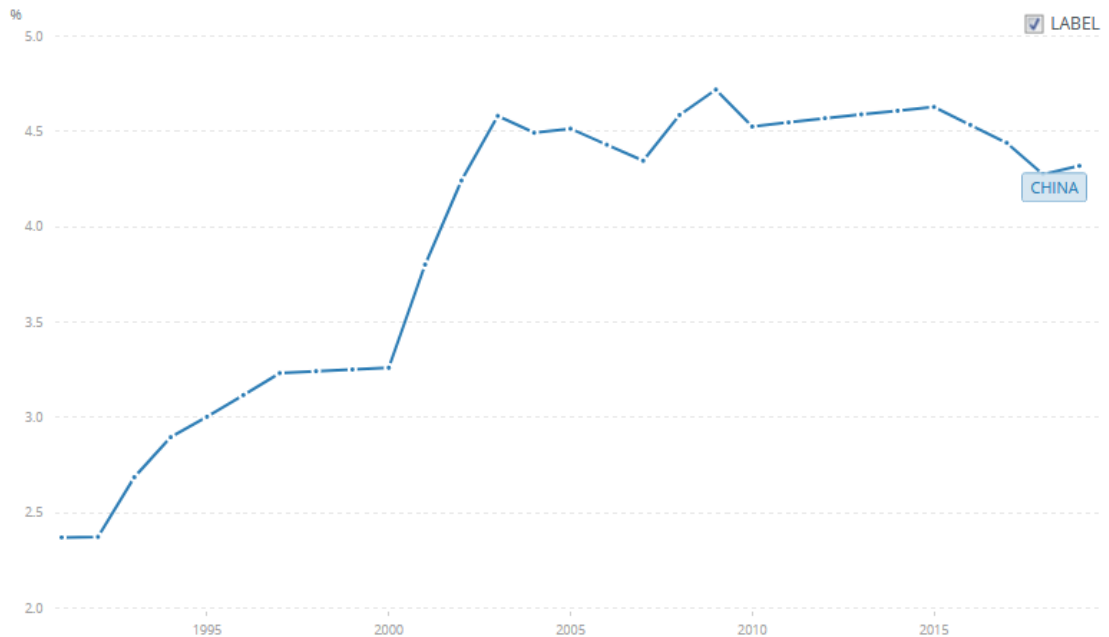
Διάγραμμα 11. Ετήσιο Ποσοστό Πληθωρισμού ΚΙΝΑ

[Πηγή:World Bank and International Monetary Fund, International Financial Statistics and data files 2019 (στ)]

Τέλος, όσον αφορά το δείκτη της ανεργίας, στην ανάλυση του θα μας βοηθήσει το Διάγραμμα 12. Το 1991 η ανεργία βρίσκεται στο 2.371% ενώ το 2000 έχει αυξηθεί και είναι στο 3.261%. Το 2010 είναι ακόμα σε πιο υψηλά επίπεδα και βρίσκεται στο 4.526% ενώ μια χρονία πριν είχε εκτοξευθεί στο 4.72%. Το 2018 το ποσοστό της ανεργίας στην Κίνα ήταν στο 4.276% και το 2019 στο 4.32%. Τουλάχιστον μετά από το 4.629% που ήταν η ανεργία το 2015 έκτοτε κυμαίνεται σε πιο χαμηλά επίπεδα.

Διάγραμμα 12. Ανεργία % του Εργατικού Δυναμικού ΚΙΝΑ

[Πηγή: World Bank and International Labour Organization, ILOSTAT database 2019 (ζ)]

Πέρα από τον αγώνα κυριαρχίας, για τη θέση του ηγεμόνα στο σύγχρονο παγκόσμιο σύστημα και την απόλυτη ισχύ μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας, μια τέτοια αλλαγή στις ισορροπίες της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας επηρέασε και σε πιο βαθύ επίπεδο. Με την ενσωμάτωση των περιφερειακών και ημι-περιφερειακών οικονομιών στη παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία μέσω του εμπορίου και της οικονομικής φιλελευθεροποίησης, το κεφάλαιο μετατοπίστηκε στην (ημί)περιφέρεια, εκεί δηλαδή που βρίσκεται το φθινό εργατικό δυναμικό και λιγότερος πολιτικός έλεγχος γύρω από την εκμετάλλευση των πηγών και την προστασία του περιβάλλοντος. Συνέπεια αυτών των αλλαγών στις βιομηχανίες και τον τρόπο που δομούνται και λειτουργούσαν είναι η αύξηση του παγκόσμιου ποσοστού κέρδους (Li 2008).

4. Συμπεράσματα

Επομένως, όσον αφορά την περίπτωση της Κίνας, σίγουρα έχει κατορθώσει από τις πρώτες μεταρρυθμίσεις που έκανε μέχρι και σήμερα να αναρριχηθεί στην ιεραρχία του παγκοσμίου συστήματος και να αποτελεί σημαντικό παράγοντα της παγκόσμιας οικονομίας αποτελώντας δε και σημαντικό εταίρο για σημαντικές χώρες όπως οι ΗΠΑ, οι ενώσεις χωρών όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Βλέπουμε τα οικονομικά της μεγέθη να αυξάνονται και μπόρεσε επίσης να ορθοποδήσει σχετικά σύντομα από την οικονομική κρίση του 2008. Παρόλαυτά όμως, δε μπορούμε να παραβλέψουμε τα έντονα εσωτερικά προβλήματα που ακόμα διαθέτει και τον εμπορικό πόλεμο εκ μέρους των ΗΠΑ, γεγονότα που αναχαιτίζουν την ανάπτυξη της και την ανοδική της πορεία και ίσως την εμποδίσουν από το να κερδίσει την πρώτη θέση στην παγκόσμια πολιτική οικονομία.

Ε' ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΙΝΔΙΑ

1.Εισαγωγή

Δεύτερη πιο πιθανή υποψήφια χώρα να αντικαταστήσει την παντοδυναμία των ΗΠΑ είναι η Ινδία. Όπως θα δούμε παρακάτω, η χώρα αυτή επίσης κατάφερε να αναπτυχθεί ξεκινώντας με μεταρρυθμίσεις στον οικονομικό τομέα και αποτελώντας πια μια οικονομία ελεύθερης αγοράς, είναι η πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη μεγάλη οικονομία παγκοσμίως, και σε αυτό φυσικά, τη βοήθησαν και εσωτερικά εφόδια που διαθέτει σα χώρα αλλά και κάποιοι τομείς που αποφάσισε να δώσει ιδιαίτερο βάρος. Σε αυτό το σημείο βέβαια εγείρεται το ερώτημα για το ποιές θα έπρεπε να είναι ίσως οι σχέσεις όλων αυτών των χωρών μεταξύ τους αφού το παγκόσμιο σύστημα δεν είναι πια μονοπωλιακό και η παγκόσμια πολιτική οικονομία διαθέτει πια πολλούς και πολυδιάστατους εταίρους.

Μέχρι αυτό το σημείο της ανάλυσης έχει γίνει ξεκάθαρο, ότι μπορεί τόσο η Αμερική όσο και η Κίνα για δικούς της λόγους να βιώνει άλλοτε πτωτική και άλλοτε ανοδική πορεία, όμως δεν πρόκειται για ένα μονοδιάστατο ζήτημα. Υφίστανται ακόμα ερωτηματικά γύρω από την οικονομική μεγέθυνση της Κίνας, αφού πια δεν αναπτύσσεται με τόσο γρήγορους ρυθμούς όσο παλαιότερα και επιπλέον οι Η.Π.Α όσο και αν βάλλονται σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο παραμένουν ακόμα στην κορυφή του παγκοσμίου συστήματος χωρίς να μπορεί κανείς εύκολα να τους κλονίσει εξωτερικά αν και αποδομούνται περισσότερο σταδιακά εκ των έσω.

Ένα ακόμη γεγονός που αξίζει να λάβουμε υπόψη, πριν τα τελικά συμπεράσματα για τις αλλαγές που διαμορφώνουν τη σύγχρονη ισορροπία ισχύος στην παγκόσμια πολιτική οικονομία είναι η περίπτωση της Ινδίας. Ένα μεγάλο κομμάτι των ερευνών υποστηρίζει ότι μετά την ανάπτυξη που γνωρίζει η Κίνα, καθιστώντας την αξιοσημείωτη απειλή για τις Ηνωμένες Πολιτείες, εν τέλει μεγάλος νικητής και νούμερο ένα οικονομική δύναμη θα καταστεί η Ινδία. Το 2050 οι ερευνητές τοποθετούν στην πρώτη θέση ως παγκόσμια δύναμη

στο πεδίο της οικονομίας την Ινδία και στη δεύτερη θέση την Κίνα και στην Τρίτη τις Ηνωμένες Πολιτείες.

2. Η πορεία προς την ανάπτυξη

Πριν συγκριθεί η Ινδία με τις δύο προηγούμενες χώρες αξίζει να αναφερθούν τα βασικά χαρακτηριστικά μεμονωμένα αυτού του κράτους, ώστε να διαπιστωθούν ποιά στοιχεία την ωθούν στην ανάπτυξη και επιβεβαιώνουν τη θετική της πορεία. Αρχικά, σημαντικό ρόλο κατέχει ο ιδιαίτερα μεγάλος πληθυσμός της, ο οποίος είναι τετραπλάσιος αυτού των ΗΠΑ. Το ποσοστό της ανάπτυξης της από 1% -2% έφτασε στο 5% -6%, ενώ αναρριχάται μια μεσαία τάξη μερικών εκατομμυρίων ανθρώπων, που, μεταξύ άλλων, έχουν σαν επίσημη γλώσσα τα αγγλικά και συνεπώς προσδίδουν στην ινδική βιομηχανία πληροφορίας έναν διεθνικό ρόλο. Συν τοις άλλοις, η Ινδία πια αποτελεί στρατιωτική δύναμη που κατέχει πυρηνικά όπλα. Παρά τα προηγούμενα εντυπωσιακά δεδομένα, κανείς δε μπορεί να παραβλέψει ότι προς το παρόν παραμένει μία υπανάπτυκτη χώρα με τους μισούς και παραπάνω Ινδούς να ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας (Nye 2002).

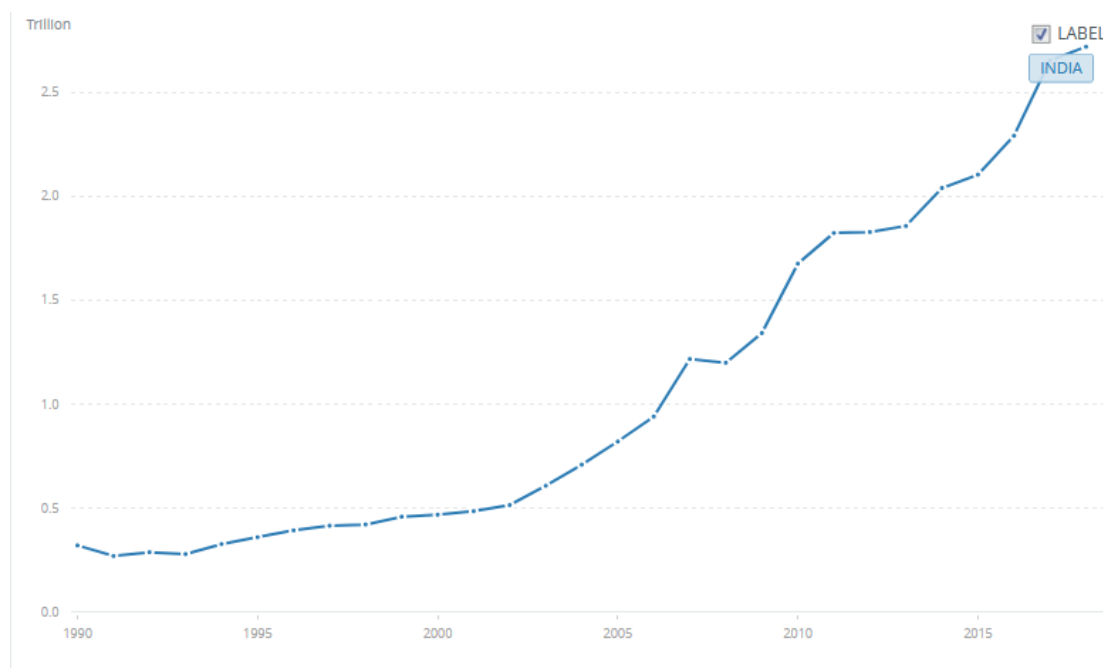
Το πρώτο κομβικό σημείο στην ιστορία της οικονομικής της ανάπτυξης είναι -όπως και στην περίπτωση της Κίνας- η απόφαση, που πάρθηκε λίγο μετά την ανεξαρτητοποίηση της Ινδίας από τους Βρετανούς το 1947, για υιοθέτηση ενός μοντέλου μικτής οικονομίας που θα βασίζεται στη βιομηχανική παραγωγή και στην πολιτική υποκατάστασης των εισαγωγών. Επόμενος σημαντικός σταθμός κατά τη δεκαετία του '90 αποτέλεσε η στροφή της μέσω μεταρρυθμίσεων σε μία οικονομία της αγοράς με χρήση εργαλείων όπως αφαίρεση του ελέγχου των τιμών, κατάργηση του βιομηχανικού συστήματος αδειοδότησης, χρήση των ξένων επενδύσεων για χάρη της τεχνολογίας, ελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα και από επένδυση των δημοσίων κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις (Mallick 2006).

Με την είσοδο στον 21ο αιώνα, η ταχύτατα εξελισσόμενη Ινδία καταλήγει σε μια οικονομία ελεύθερης αγοράς, με το ΑΕΠ της το 2018 να αγγίζει τα 2,72 τρισεκατομμύρια, κερδίζοντας με αυτό το τρόπο επάξια τη θέση της στις χώρες BRIC, δηλαδή στις τέσσερις ταχύτατα αναδυόμενες οικονομικά χώρες μαζί με τη Βραζιλία, τη Ρωσία, και την Κίνα. Χαρακτηριστικά

από το 2003 μέχρι το 2007 διατηρούσε υψηλά ποσοστά ανάπτυξης περίπου 9% ετησίως. Με το ξέσπασμα της κρίσης το 2008 βίωσε παροδικά μια πιο βραδυκίνητη οικονομική μεγέθυνση με την αξία της Ρουπία, του εθνικού νομίσματος της Ινδίας, να πέφτει σε μεγάλο βαθμό, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών να παραμένει υψηλό και τη βιομηχανική ανάπτυξη να εξελίσσεται αργά. Από τότε φυσικά το χρηματιστήριό της γνώρισε θετική πορεία, η οικονομία της επανήλθε, με αποτέλεσμα η Ινδία ξεπερνώντας την Κίνα να λογίζεται ως η πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη μεγάλη οικονομία σε επίπεδο παγκόσμιο (*Focus economics 2020*).

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 13 το 1990 το ΑΕΠ της Ινδίας ήταν 320.979 δις ενώ στις αρχές της επόμενης δεκαετίας ήταν 468.395 δις. Το 2010 πια μιλάμε για τρισεκατομμύρια και το ΑΕΠ της ήταν 1.676 τρις. Το μέγεθος του ΑΕΠ της σημείωσε μια μικρή μείωση το 2008 συγκριτικά με την προηγούμενη χρονιά και έπεσε στα 1.199 τρις από 1.217. Το πρόσφατο 2018 το ΑΕΠ της Ινδίας ήταν 2.719 τρις.

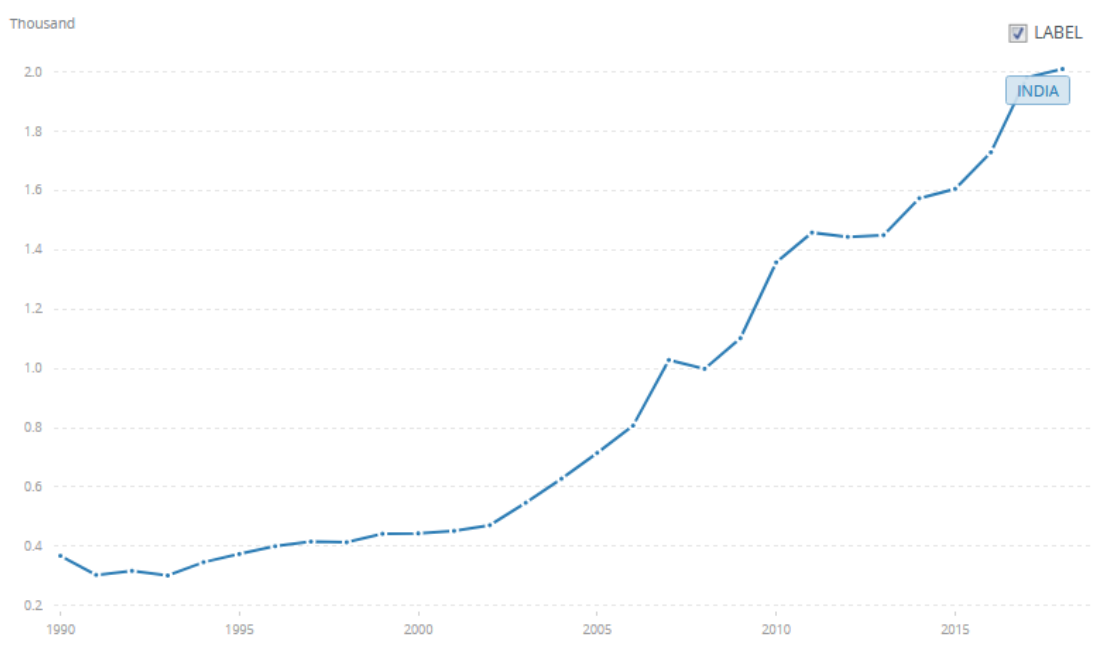
Διάγραμμα 13. ΑΕΠ ΙΝΔΙΑ σε τρέχουσες τιμές

[Πηγή:World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files 2019 (η)]

Στο ίδιο πλαίσιο, στο Διάγραμμα 14 παρουσιάζονται οι τιμές του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας από το 1990 μέχρι το 2018. Έτσι, το 1990 βρίσκονταν στο 367.557 δολάρια , το 2000 στα 443.314 ενώ το 2010 ήταν 1,357.564 εκατομμύρια δολάρια. Φυσικά και σε αυτό το μέγεθος σημειώνεται μια μικρή πτώση εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και το 2008 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ήταν 998.522\$ από 1,028.335 (2007).

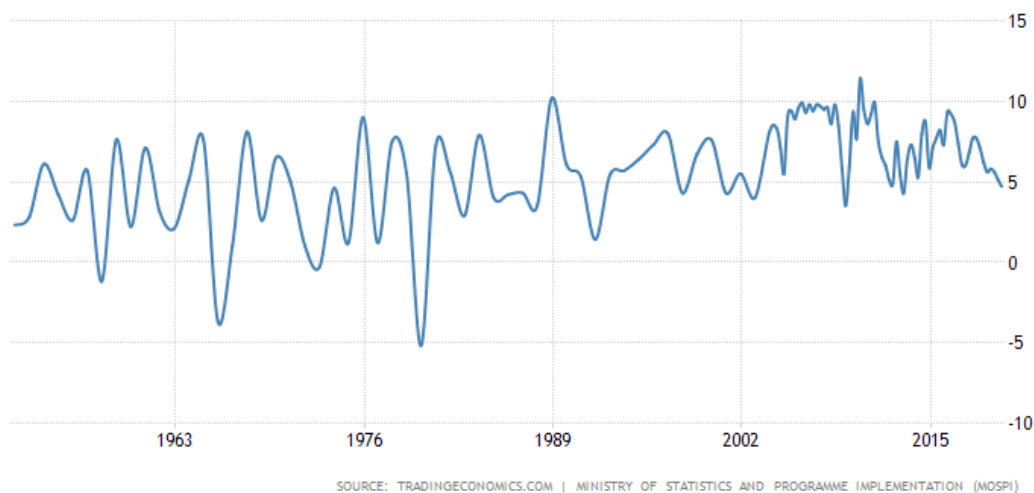
Διάγραμμα 14. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ ΙΝΔΙΑ σε τρέχουσες τιμές

[Πηγή: World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files 2019 (θ)]

Στη συνέχεια, σχετικά με τον ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης θα εξετάσουμε το Διάγραμμα 15. Αρχές της δεκαετίας του 1990 ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης είχε καθοδική πορεία συγκριτικά με το 1989 που βρίσκονταν στο 10%. Μέχρι την επόμενη δεκαετία γνωρίζει κάποια σκαμπανεβάσματα και καταλήγει το 2002 κοντά στο 5%. Για κάποια χρόνια έκτοτε ο ρυθμός της εκτοξεύτηκε εκ νέου στο 10% και το ξεπέρασε αλλά τα τελευταία χρόνια γνωρίζει πάλι καθοδική πορεία αγγίζοντας το 2019 το 4.70%.

Διάγραμμα 15. Ετήσιος Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ ΙΝΔΙΑ

[Πηγή: Tradingeconomics Ministry of statistics and programme implementation 2020 (γ)]

Επιπλέον, οφείλουμε και στην περίπτωση της Ινδίας να μελετήσουμε ακόμα τρία μακροοικονομικά μεγέθη: το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, τον πληθωρισμό και την ανεργία. Καταρχάς, όσον αφορά το ισοζύγιο θα μας βοηθήσει το Διάγραμμα 16. Το 1990 παρατηρούμε ότι το ισοζύγιο γέρνει αρνητικά και βρίσκεται στα -7.036 δις. Το 2000 το άλεμμα συνεχίζει να υφίσταται και είναι -4.601 δις ενώ το 2010 πια έχει φτάσει τα -54.516 δις. Από το 2005 και έπειτα η Ινδία δεν έχει καταφέρει να σημειώσει ένα θετικό ισοζύγιο γεγονός που συναντάμε μονάχα από το 2001-2004. Το 2018 η Ινδία έχει ένα έλλειμμα που αγγίζει τα -65.599 δις.

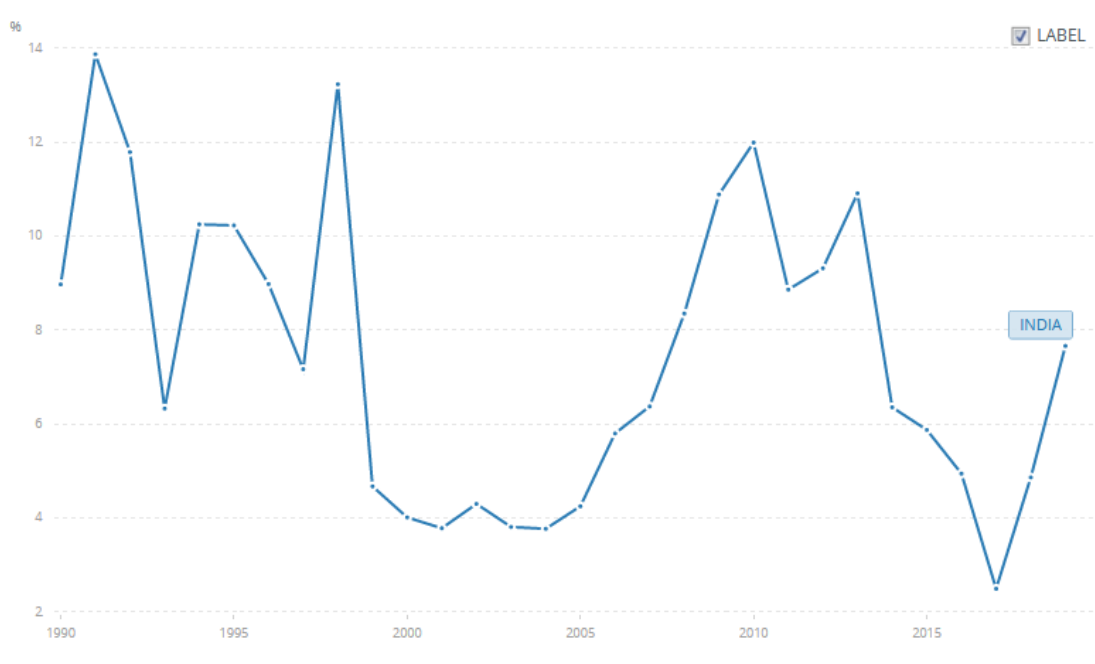
**Διάγραμμα 16. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών σε τρέχουσες τιμές
ΙΝΔΙΑ**

[Πηγή: World Bank and International Monetary Fund, Balance of Payments Statistics Yearbook and data files 2019 (1)]

Όσον αφορά τον πληθωρισμό που έχει βιώσει η χώρα αυτή μεταψυχροπολεμικά έως και το 2019 θα στηριχτούμε στο Διάγραμμα 17. Αρχικά λοιπόν το 1990, ο πληθωρισμός της βρίσκεται στο 8.971% ενώ το υψηλότερο ποσοστό του το σημείωσε το 1991 με 13.87%. Το έτος 2000 ο πληθωρισμός της είναι 4.009% ενώ από το 1999 μέχρι το 2005 βρίσκεται στα πιο χαμηλά του επίπεδα για την εποχή που μελετάμε (κυμαίνεται από 4.67%-4.246%). Το 2010 ήταν 11.989% και το 2018 4.861%. Αξίζει να αναφερθεί ότι το 2017 άγγιξε ξανά πολύ χαμηλό ποσοστό όντας 2.491%.

Διάγραμμα 17. Ετήσιο Ποσοστό Πληθωρισμού ΙΝΔΙΑ

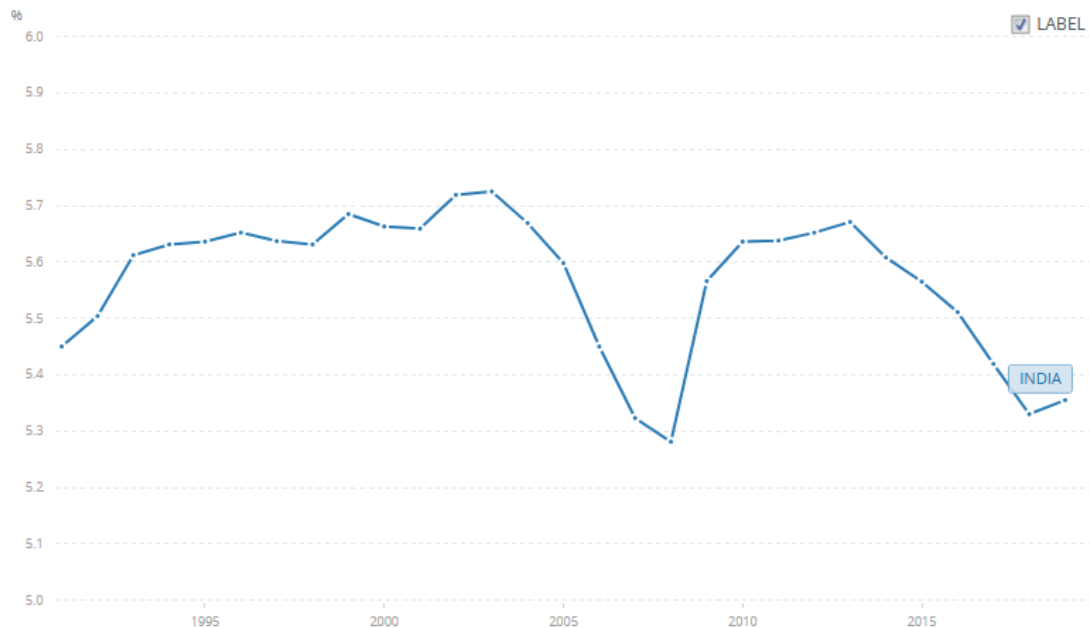

[Πηγή: World Bank and International Monetary Fund, International Financial Statistics and data files 2019 (κ)]

Τέλος, μένει να δούμε σε τι ποσοστά κυμαίνεται το μέγεθος της ανεργίας στην Ινδία για τη χρονική περίοδο που έχουμε προαναφέρει. Στο Διάγραμμα 18 παρατηρούμε ότι το ποσοστό της ανεργίας το 1991 είναι 5.45%, το 2000 είναι 5.663 ενώ το 2010 5.636%. Βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι το 2003 σημείωσε το πιο υψηλό ποσοστό της περιόδου που εξετάζουμε (5.725%) ενώ το 2008 άγγιξε το πιο χαμηλό ποσοστό της (5.281%). Το 2018 η ανεργία στην Ινδία ήταν 5.33%. Για τη χρονική περίοδο 1991-2018 μπορούμε να πούμε ότι το ποσοστό της ανεργίας στη χώρα είναι σχετικά σταθερό αφού σημείωσε μικρές αλλαγές αλλά πάντα στη τάξη του 5%.

Διάγραμμα 18. Ποσοστό Ανεργίας % του Εργατικού Δυναμικού ΙΝΔΙΑ

[Πηγή: World Bank and International Labour Organization, ILOSTAT database 2019 (λ)]

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω οικονομικά δεδομένα και συμπυκνώνοντας τους τομείς που θα λειτουργήσουν υποστηρικτικά στην πορεία της Ινδίας μέχρι να γίνει η νούμερο ένα παγκόσμια δύναμη στην παγκόσμια πολιτική οικονομία, εκτός από την οικονομική της ανάπτυξη στις ιδιαίτερα σημαντικές είναι και οι αλλαγές που βιώνει στο τομέα της διπλωματίας, της στρατιωτικής της δύναμης, του πληθυσμού, του πολιτεύματος, της επιστήμης, της τεχνολογίας, του τουρισμού, της κουλτούρας, των υποδομών, της βιομηχανίας και τέλος του εκπαιδευτικού συστήματος της.

Πιο συγκεκριμένα, αρχικά στο τομέα της διπλωματίας δεν έχει εμπλακεί ποτέ σε διεθνή διαμάχη, ενώ αντίθετα έχει προσφέρει βοήθεια σε άλλες χώρες σε κρίσιμες για εκείνες στιγμές και είτε διατήρησε σχέσεις συμμαχίας με σημαντικούς παίκτες του παγκοσμίου συστήματος είτε δημιούργησε νέες. όπως παραδείγματος χάρη με τις ΗΠΑ, τη Ρωσία, την Κίνα, την Ιαπωνία, την Αυστραλία, την Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και τις Αφρικανικές χώρες.

Ακολουθως, στο στρατιωτικό τομέα κατέχει ήδη την τέταρτη θέση μεταξύ των δέκα πιο ισχυρών στρατιωτικά χωρών στον κόσμο και αν συνεχίσει να επενδύει στη νέα τεχνολογία και ειδικά στο πεδίο της αεροπορίας και του κυβερνοχώρου, θα είναι σίγουρα ικανή να χειριστεί οποιαδήποτε μελλοντική κρίση.

Στη συνέχεια, ο τεράστιος αριθμός Ινδών, που πια περιλαμβάνει μορφωμένους νέους, προσφέρει στη χώρα ένα μεγάλο σε αριθμό εργατικό δυναμικό κατάλληλα εκπαιδευμένο και άμεσα διαθέσιμο προς αξιοποίηση. Άλλωστε το γεγονός ότι κατέχει το δεύτερο μεγαλύτερο αγγλόφωνο πληθυσμό και συνιστά τη δεύτερη τη τάξει χώρα στη δημιουργία μηχανικών, επιστημόνων και γιατρών, φανερώνει την υπεροχή του εκπαιδευτικού συστήματος.

Επιπλέον, λόγω της σταθερής πια δημοκρατίας που ευνοεί την ελευθερία του λόγου και της έκφρασης, οι κάτοικοι στηρίζουν το πολίτευμα και οι υγιείς κυβερνήσεις θα μπορέσουν να οδηγήσουν την Ινδία στην κορυφή. Η πολιτισμική, θρησκευτική και πολιτική ποικιλομορφία της, προσφέρουν την ικανότητα να μπορεί να θίξει τα προβλήματα της ανοιχτά στον κόσμο και να προσαρμοστεί στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Επόμενος τομέας είναι αυτός της επιστήμης και της τεχνολογίας, ο οποίος στηρίζει εξίσου την ανοδική πορεία της Ινδίας, αφού η χρήση της τεχνητής επιστήμης, του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου για χάρη των πολιτικών στόχων την καθιστά σημαντική απειλή στα μάτια δυνάμεων όπως οι ΗΠΑ και της προσδίδουν κύρος αλλά και στρατηγική θέση στο παγκόσμιο χάρτη. Όντας παραγωγός βαριάς βιομηχανίας, η σημασία που έδωσε στο τομέα των υπηρεσιών, του σχεδίου και του λογισμικού της χάρισε τον πιο ισχυρό τομέα πληροφορικής.

Όσον αφορά τον τουρισμό κατέχει σε όρους ΑΕΠ την έβδομη μεγαλύτερη τουριστική οικονομία στον κόσμο παρέχοντας βέβαια έτσι και εκατομμύρια αντίστοιχες θέσεις εργασίας στους κατοίκους της. Τέλος, η Ινδία βρίσκεται σε ηγετική θέση σε περιβαλλοντικά θέματα, που πια απασχολούν είτε αρνητικά είτε θετικά τους αρχηγούς όλων των κρατών. Με όλα αυτά τα

όπλα στη φαρέτρα της η Ινδία αναπόφευκτα βρίσκεται στη σωστή κατεύθυνση για να γίνει η απόλυτη υπερδύναμη (Dhakan 2018).

Παρατηρώντας την εξέλιξη του ΑΕΠ της Ινδίας μέσα στα χρόνια, σίγουρα προκύπτει ότι υπάρχουν κάποιες ανησυχίες για την επιβράδυνση της οικονομίας της, όμως η διαδικασία της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης της είναι σταθερή, αμετάβλητη, διαφοροποιημένη (αφού αναπτύχθηκε γρήγορα και στο τομέα των υπηρεσιών και της βιομηχανίας και της γεωργίας εξίσου) και ανθεκτική σε βάθος 50 χρόνων. Τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 το ΑΕΠ βρίσκονταν στο 4.4%, του 1990 και του 2000 στο 5,5%, ενώ την περασμένη δεκαετία στο 7,1%. Σημείωσε άνοδο λοιπόν και στην ανάπτυξη της και στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της. Ειδικά μετά το 1991 το ποσοστό ανάπτυξης της είναι πιο σταθερό. Την προαναφερθείσα ανθεκτικότητα της σε εσωτερικές και εξωγενείς κρίσεις την χρωστάει στη διαφοροποιημένη οικονομία της και τη διαφοροποιημένη παραγωγική δομή της που της προσφέρουν ένα ευρύ καλάθι αγορών, εμπορών και συνεταίρων.

Τις τελευταίες πέντε δεκαετίες, έχουν καταγραφεί έξι επεισόδια υψηλής ανάπτυξης, το καθένα ανά δεκαετία, στα οποία το ποσοστό της ανάπτυξης υπερέιχε του 8%. Σε γενικές γραμμές διαρκούσαν ένα με δύο χρόνια και τις μετέπειτα χρονιές διορθώνονταν απότομα. Από το 2004 μέχρι το 2008 έλαβε χώρα ένα αρκετά μακροσκελές επεισόδιο οικονομικής μεγέθυνσης της χώρας και μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1990 και του 2000 που συνέβαλλαν στην παγκόσμια ρευστότητα επηρέασαν την εμφάνιση αυτών των φαινομένων (Gupta 2018).

Συγκρίνοντας την Ινδία με τις δύο μεγάλες αντιπάλους, τις ΗΠΑ και την Κίνα, αρχικά παρατηρεί κανείς το πολιτισμικό χάσμα με τις Ηνωμένες Πολιτείες (Kissinger 2001) και την μικρή πιθανότητα που υπάρχει να συμμαχήσει με την Κίνα, αφού πιο πιθανό είναι να γίνει μέλος του μπλοκ συμμαχίας ασιατικών χωρών που θα σχηματιστεί με στόχο την εξισορρόπηση της ισχύος της Κίνας. Σε οικονομικό επίπεδο, το ΑΕΠ της Ινδίας που αγγίζει το 1,7 τρισεκατομμύριο σε δολάρια, είναι το 20% του αμερικανικού ΑΕΠ. Εάν το ΑΕΠ των ΗΠΑ αυξηθεί κατά 3% και η Ινδία με 6% θα χρειαζόταν να φτάσουμε

στο 2077 για να αγγίξουμε συνολικά το μέγεθος της αμερικανικής οικονομίας και στο 2133 για να αγγίξουμε την ισοτιμία της (Nye 2002).

Το ιδανικότερο και καταλληλότερο σενάριο είναι να τεθούν βάσεις συνεργασίας με τις ΗΠΑ, ώστε αφού κατέχουν και οι δύο πια πυρηνικά όπλα, να διαχειριστούν τις κρίσεις στη ΝΑ Ασία (*Kissinger 2001*). Πάντως αυτόν τον αιώνα, δεν φαίνεται πιθανό να κατορθώσει η Ινδία από μόνη της να αποτελέσει παγκόσμια πρόκληση για τις ΗΠΑ, παρά μόνο εάν προστεθεί ως μέλος σε μια σινο-ρωσικο-ινδική συμμαχία. Βέβαια δύσκολα μια τέτοια συμμαχία θα αποκτήσει αντιαμερικανικό χαρακτήρα (Nye 2002).

Συμπεράσματα

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, μπορεί κάποιος να σκεφτεί αρχικά για την Ινδία ότι διαθέτει πολλά σημαντικά εφόδια για να αποτελέσει όντως τα επόμενα χρόνια τη Νο1 δύναμη στην παγκόσμια πολιτική οικονομία εάν βασιστούμε στο ρυθμό ανάπτυξης της και την πορεία του ΑΕΠ της. Ο μεγάλος σε αριθμό πληθυσμό της και η κατοχή πυρηνικών όπλων σίγουρα λειτουργούν υποστηρικτικά για τη χώρα. Προς το παρόν όμως μέχρι όντως να περάσει σε άλλα χέρια η εξουσία που κάποτε κατείχαν αποκλειστικά οι ΗΠΑ, οι χώρες αυτές πρέπει να αναλογιστούν ποια θα ναι η θέση τους στο ρευστό και μεταβαλλόμενο παγκόσμιο σύστημα και ποιές θα ναι οι μεταξύ τους σχέσεις με στόχο πάντα την επίτευξη ισορροπίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ύστερα από την παράθεση όλων των στοιχείων και δεδομένων που επεξηγούν τις συνθήκες στις οποίες βρίσκεται η σύγχρονη πολιτική οικονομία πια αλλά και τις αλλαγές που βίωσε για να φτάσει στην παρούσα κατάσταση οφείλουμε να βγάλουμε ένα τελικό πόρισμα γύρω από το ποια φαίνεται ότι θα είναι η κυρίαρχη οικονομική δύναμη στο μέλλον. Για να το κάνουμε ουσιαστικά αυτό μελετήσαμε αρχικά το πιο πιθανό σενάριο ,αυτό της υπεροχής της Κίνας και την αντικατάσταση των ΗΠΑ από εκείνη ως απόλυτος ηγεμόνας στο παγκόσμιο σύστημα.

Αναλύσαμε τους λόγους που οδήγησαν τις ΗΠΑ από την απόλυτη ισχύ σε μια πτωτική πορεία και εκείνους αντίστοιχα που χάρισαν στην Κίνα τα εργαλεία για την αναγέννηση της, κατά τη διάρκεια των χρόνων κυρίως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ειδικά από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης μέχρι και σήμερα. Παράλληλα εξετάσαμε οικονομικά μεγέθη άλλων χωρών που μεταβαίνουν από υπανάπτυκτες σε ταχύτατα αναπτυσσόμενες δυνάμεις και δεν αποκλείεται να καταφέρουν να φτάσουν στην κορυφή της ιεραρχίας και να πάρουν τα ηνία από τον αμερικανικό γίγαντα. Για αυτό επισημάναμε την περίπτωση της Ινδίας που και αυτή από μια πτωτική πορεία ολοένα και αναπτύσσεται και πολλοί υποστηρίζουν ότι θα ναι αυτή που θα κόψει πρώτη το νήμα και μέχρι το 2050 θα ναι ο πιο ισχυρός παίκτης του παγκοσμίου συστήματος στο πεδίο της πολιτικής οικονομίας και όχι μόνο.

Σε πρώτο επίπεδο προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε τα γεγονότα που κλόνισαν την πιο ισχυρή παγκόσμια δύναμη, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Ενώ μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο είχε καταφέρει να ενισχύσει την οικονομία της, η δεκαετία του 1980 τη βρίσκει ως το μεγαλύτερο οφειλέτη αφού φαίνεται να έπεσε στην παγίδα της υπερεξάπλωσης. Πολιτικές αστοχίες, υφέσεις, πληθωρισμός, υψηλά ποσοστά ανεργίας βύθισαν εκείνη τη χρονική περίοδο τις ΗΠΑ σε βαθιά παρακμή. Μπορεί η δεκαετία του 1990 να ξεκίνησε με τις Ηνωμένες Πολιτείες να γνωρίζουν ανάπτυξη και τα οικονομικά τους

μεγέθη να ανθίζουν βιώνοντας έτσι τη πιο μακροχρόνια περίοδο ανάπτυξης όμως όλα άλλαξαν ριζικά σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001.

Πέρα από το γεγονός ότι κατέρρευσε η πεποίθηση των Αμερικανών που τους ήθελε άτρωτους και επηρεάστηκε η σχέση του κράτους με τους πολίτες του, άσκησε επιπλέον επιρροή και στις σχέσεις με τα άλλα κράτη αφού ο μύθος περί παντοδυναμίας γκρεμίστηκε. Οι ΗΠΑ δε μπορούσαν πια - και ειδικά σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης- να επιβληθούν απόλυτα και να ρυθμίζουν θέματα γεωπολιτικής και γεωοικονομίας μόνες τους. Τα εργαλεία που κάποτε έδιναν το αποκλειστικό πλεονέκτημα στις ΗΠΑ τώρα πια ήταν προσβάσιμα και σε άλλες μεγάλες δυνάμεις λόγω της διάχυσης της τεχνολογίας, της πληροφορίας και της καινοτομίας σε στρατιωτικό- και όχι μόνο- επίπεδο.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, ήρθε να προστεθεί και η οικονομική κρίση του 2007-08 που αποδυνάμωσε περαιτέρω την οικονομική ισχύ των ΗΠΑ και σίγουρα συνέβαλλε στο να μη μπορεί πια η χώρα αυτή να δρα ανεξέλεγκτη και ανεξάρτητη επί παντός επιστητού. Επομένως, δύο είναι τα πιθανά σενάρια που γεννήθηκαν μέσα σ' αυτές τις συνθήκες. Είτε οι ΗΠΑ θα καταφέρουν να διατηρήσουν την υπεροχή τους και να εδραιώσουν την αυτοκρατορία, που τόσο πολύ επιθυμούν, δίνοντας ένα τέλος στον ιστορικό καπιταλισμό είτε κάποια άλλη δύναμη ή συσπείρωση δυνάμεων θα καταφέρει να αναπτυχθεί τόσο που θα εξισορροπήσει την μέχρι τώρα αμερικανική παντοδυναμία και γιατί όχι να την εκτοπίσει και από τις πρώτες θέσεις στην ιεραρχία του παγκοσμίου συστήματος.

Πρώτο συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί από αυτή την ανασκόπηση είναι,ότι πιο πιθανή εξέλιξη για την ισορροπία ισχύος στη σύγχρονη ισορροπία ισχύος αποτελεί η αντικατάσταση του αμερικανικού γίγαντα από κάποια άλλη χώρα. Οι ΗΠΑ μπορεί να διατηρούν ακόμα κάτι από την αίγλη της και τα οικονομικά τους μεγέθη ανά διαστήματα να γνωρίζουν κάποια άνοδο και να μη θυμίζουν απαραίτητα αυτά της κρίσης του 2008 αλλά έχει παρέλθει η χρυσή εποχή τους. Δεν έχουν πια την απόλυτη ισχύ και ικανότητα να ρυθμίζουν τα τεκταινόμενα του παγκοσμίου συστήματος μόνες τους ούτε

οριακά τα ζητήματα που προκύπτουν στο εσωτερικό τους. Τα τεράστια δημοσιονομικά ελλείμματα και η στροφή προς την κατανάλωση παρά προς την παραγωγή, η υπερεξάπλωση -στρατιωτικά και πολιτικά-, μοιραία φέρνει στο προσκήνιο την αποκαθήλωση των ΗΠΑ.

Δεν είναι σε θέση πια να ελέγξουν σημαντικούς οικονομικούς και στρατηγικούς παίκτες όπως η Ευρώπη, η Ρωσία, η Κίνα, η Ιαπωνία και θα ξαναγίνει πια απλώς μια μεγάλη δύναμη ανάμεσα σε όλες τις υπόλοιπες. Από εκεί που αποτελούσαν για τον υπόλοιπο κόσμο εγγυητή της τάξης και της ασφάλειας, πλέον οι ΗΠΑ αποτελούν παράγοντα αστάθειας για το διεθνές σύστημα και προκαλούν αίσθημα φόβου, αβεβαιότητας και συγκρούσεων. Οι ίδιες οι Ηνωμένες Πολιτείες βέβαια φοβούνται μήπως βρεθούν στο περιθώριο και απομονωθούν σ' έναν κόσμο που δε θα τις έχει πια ανάγκη.

Πιο θεμιτός στόχος του συστήματος μπορούμε να πούμε ότι είναι πια η όσο το δυνατόν καλύτερη διαχείριση της αποδυνάμωσης των ΗΠΑ. Είναι επιτακτική ανάγκη για τις Ηνωμένες Πολιτείες να επαναπροσδιορίσουν το ρόλο του καταναλωτή που έχουν επωμιστεί και η μοναδική περίπτωση που θα μπορούσαν να ανακτήσουν τον ηγεμονικό της ρόλο θα ήταν εάν διέθεταν τις απαραίτητες(στρατιωτικές) πηγές ώστε να αποκτήσουν ένα παγκόσμιο μονοπώλιο στη νόμιμη χρήση βίας. Η Ευρασία ψάχνει ήδη την ισορροπία της χωρίς τις ΗΠΑ γεγονός που προκαλεί επιπλέον ανησυχία, αφού είναι μια περιοχή κλειδί για όποιον καταφέρει να την ελέγχει.

Οι ΗΠΑ απολείποντας το ρόλο του προστάτη, είναι πια πολύ αδύναμες οικονομικά,στρατιωτικά και ιδεολογικά ώστε να κατορθώσουν να γίνουν απόημι-αυτοκρατορία μια αυτοκρατορία νόμου και δικαίου όπως θα περίμενε κανείς βασιζόμενος στη πρότερη πορεία τους. Ο κόσμος που φαίνεται να σχηματίζεται θα είναι ένα πολύπλοκο σύστημα στο οποίο θα ισορροπούν μαζί έθνη ισοδύναμης κλίμακας.

Συνακόλουθα η συζήτηση πια στρέφεται στο ποιος θα είναι ο νέος παίκτης που θα αναλάβει τον θρόνο στην παγκόσμια πολιτική οικονομία αλλά και στα υπόλοιπα πεδία του συστήματος και οι πιο πιθανές επιλογές είναι η Κίνα και η Ινδία. Είδαμε ότι οι δύο αυτές χώρες αρχικά γνώρισαν πρωτόγνωρη ανάπτυξη λόγω μεταρρυθμίσεων που έκαναν στο τομέα της

οικονομίας τους και πως αυτή θα λειτουργούσε. Ουσιαστικά στράφηκαν σε μια ελεύθερη οικονομία, μια οικονομία της αγοράς. Στις αντίστοιχες περιόδους που οι ΗΠΑ άνθιζαν αυτές βρίσκονταν σε βαθιά κρίση και φυσικά όταν άρχισε η κάθοδος για τους Αμερικανούς αυτές άρχισαν να προοδεύουν και να εξελίσσονται.

Αρχικά η Κίνα ξεκίνησε το 1978 μια προσπάθεια κάθαρσης θα λέγαμε σε εσωτερικό επίπεδο και έθεσε στόχους για ανάπτυξη και εσωτερική και εξωτερική, στραμμένη στη Δύση. Προσπάθησε να θέσει όρους ισοτιμίας στον ανταγωνισμό της αγοράς, να εξελιχθεί η αγροτική παραγωγή τους και να προωθηθεί μέσω του εμπορίου στις δυτικές χώρες, να αναπτυχθούν μακροπρόθεσμα όλοι οι τομείς ισότιμα, να υπάρχει κοινωνική ασφάλιση και την απασχόλησαν επιπλέον ζητήματα ποιότητας στην ανάπτυξη τους όπως η περιβαλλοντολογική κρίση ή το φλέγον ζήτημα της ενέργειας.

Παρόλη τη πρόσφατη διαμάχη με τις ΗΠΑ, σχετικά με το εμπόριο και την αυξανόμενη γήρανση του πληθυσμού, η ανάπτυξη της Κίνας φαίνεται να είναι προορισμένη να συνεχίσει για πολλά χρόνια ακόμα. Αν μιλήσουμε με όρους αγοραστικής δύναμης η κινέζικη οικονομία είναι ήδη από το 2014 η πιο μεγάλη οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο. Το αναπτυξιακό της θαύμα στηρίχτηκε στις φθηνές εξαγωγές στον υπόλοιπο κόσμο, κατόρθωσε μια θεαματική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της και έχτισε μία νέα μεσαία τάξη με υψηλές δυνατότητες κατανάλωσης. Έτσι, το όραμα για μια πανίσχυρη Κίνα το 2030 φαίνεται προσεγγίσιμο αφού έχει ακόμα περιθώρια δημοσιονομικής ενίσχυσης της ανάπτυξης της οικονομίας της και το έλλειμμα της είναι σε χαμηλά επίπεδα.

Όσον αφορά την άλλη υποψηφία χώρα την Ινδία, η στροφή στη μόρφωση και τη τεχνολογία την κατέστησε ικανή να αφουγκραστεί τις ανάγκες του σύγχρονου παγκοσμίου συστήματος και φρόντισε να εξελιχθεί στο τομέα της πληροφορίας και του κυβερνοχώρου. Ένα πεδίο, το οποίο παράλληλα με την κατοχή πυρηνικών όπλων της προσφέρουν την ευκαιρία να ξεχωρίσει, να προπορευτεί, να κερδίσει ισχύ, κύρος και σίγουρα να αλληλεπιδρά με πιο φαινομενικά ανεπτυγμένες χώρες επί ίσοις όροις.

Φρόντισε να αλλάξει το τρόπο λειτουργίας της οικονομίας της και τον τρόπο οργάνωσής της, να στηρίξει τη βιομηχανική της παραγωγή σε τομέα αλλά να βοηθήσει και την εξέλιξη του ίδιου του ανθρώπινου δυναμικού που εργάζεται στους τομείς που μπορούν να της χαρίσουν δύναμη. Δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιο στοιχείο εσωτερικά ή εξωτερικά ικανό να την εξωθήσει από την ανοδική της πορεία. Έχει πετύχει από ότι φαίνεται τον απόλυτο συνδυασμό εσωτερικής και εξωτερικής σταθερότητας και ανθεκτικότητας.

Όσον αφορά τις επιπτώσεις αυτών των μεγάλων αλλαγών στο ίδιο το παγκόσμιο σύστημα και τις αξίες του, χωρίς το άνοιγμα αυτό που πραγματοποίησε η Κίνα και η Ινδία και τη μετέπειτα οικονομική τους άνθιση, ο νεοφιλελευθερισμός θα είχε αποδειχθεί εξαιρετικά κοστοβόρος και για τους εργάτες και για τους ίδιους τους καπιταλιστές. Ίσως να είχε καταλήξει να είναι ένα σύστημα εξαιρετικά βραχύπνοο, σε αντίθεση με ότι συνέβη εν τέλει, και αυτή τη στιγμή η παγκόσμια πολιτική οικονομία θα είχε μια εντελώς διαφορετική μορφή.

Εν τέλει, ολοκληρώνοντας αυτή τη μελέτη σχετικά με τη σύγχρονη ισορροπία ισχύος στην παγκόσμια πολιτική οικονομία, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι έχει ξεκινήσει ήδη τις τελευταίες δεκαετίες και θα ολοκληρωθεί τα επόμενα 30 χρόνια περίπου μία πολύ σημαντική αλλαγή. Κανείς δε μπορούσε καν να φανταστεί κάποια χρόνια πριν ότι οι ΗΠΑ, η πιο ισχυρή ίσως δύναμη μέχρι πρότινος, θα έφταναν σε τέτοιο οικονομικό και πολιτικό αδιέξοδο που θα τις ανάγκαζε να παραδώσει τα ηνία του παγκοσμίου συστήματος. Πόσο μάλλον να περιμένει ότι η χώρα που θα κατάφερνε να συγκεντρώσει την απαραίτητη δύναμη για να αντικαταστήσει τις ΗΠΑ θα ήταν περιπτώσεις όπως η Ιαπωνία, η Κίνα και η Ινδία. Οι χώρες αυτές, εξίσου μη αναμενόμενα άρχισαν να αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς, ύστερα από εσωτερικές μεταρρυθμίσεις και αναδιαμορφώσεις και να συγκεντρώνουν ολοένα και περισσότερη ισχύ. Από αυτές με τα τωρινά δεδομένα φαίνεται να ξεχωρίζει η Ινδία αφού φαίνεται να έχει συγκεντρώσει τα περισσότερα απαραίτητα εργαλεία για να φτάσει στην κορυφή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μανώλη, Παναγιώτα Μαρής, Γεώργιος (2015), *Εισαγωγή στη διεθνή πολιτική οικονομία*, Σύνδεσμος Ελληνικών Αθηναϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα

Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος (2003), *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα

Arrighi, Giovanni (2008), *Adam Smith in Beijing*, Verso

Baylis, John Smith, Steve Owens, Patricia (2013), *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα

Kissinger, Henry (2001), *ΗΠΑ Αυτοκρατορία Η Ηγετική Δύναμη*, Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα

Li, Minqi (2008), *The rise of China and the demise of the capitalist world economy*, Pluto Press

Nye JR, S. Joseph (2002), *The paradox of American power*, New York, Oxford university press

Scheiber, Harry Vatter, Harold Faulkner, Harold (1976), *American economic history, ninth edition*, New York, Harper and Row Publishers

Shangquan Gao Fulling Chi (1997), *Several issues arising during retraking of the Chinese economy*, Foreign Languages Press

Todd Emmanuel (2002), *Après l'empire Essai sur la decomposition du systeme americain*, Gallimard

Γκουεν, Άννα (2019), Η Οικονομική άνοδος της Κίνας στη Ν.Α Ασία, <https://powerpolitics.eu/%CE%B7-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%BD%CE%B1-%CE%B1%CF%83/>

Adams, Gordon (2018), A new world is dawning and the US will no longer lead it, <https://theconversation.com/a-new-world-is-dawning-and-the-us-will-no-longer-lead-it-98362>

Amadeo, Kimberly (2020), 2008 Financial crisis Causes Costs and whether it could happen again, <https://www.thebalance.com/2008-financial-crisis-3305679>

Dhakan, Rahul (2018), *13 reasons why India will rule the world by 2050*, <https://medium.com/@rahuldhakaan37/13-reasons-why-india-will-rule-the-world-by-2050-f4e559411320>

Dr Hawks, Douglas (2018), *The US Economic Boom of the 1990s*, <https://study.com/academy/lesson/the-us-economic-boom-of-the-1990s.html>

Duffin, Erin (2020), *Real GDP growth of the United States from 1990 to 2019*, <https://www.statista.com/statistics/188165/annual-gdp-growth-of-the-united-states-since-1990/>

enikomani.gr (2016), *Κίνηση οικονομικό θαύμα των τελευταίων 35 ετών*, <http://www.enikomani.gr/international/107296,kina-to-oikonomiko-thavma-ton-teleftaion-35-eton.html>

Focus economics (2020), *The world's top 5 largest economies in 2023*, <https://www.focus-economics.com/blog/the-largest-economies-in-the-world>

Ghosh, Iman (2019), *The People's Republic of China: 70 Years of Economic History*, <https://www.visualcapitalist.com/china-economic-growth-history/>

Gupta, Poonam (2018), *This is the story of India's GDP growth*, <https://www.weforum.org/agenda/2018/04/india-s-remarkably-robust-and-resilient-growth-story>

Harris, Joel (2010), *The story of the 1990s economy*, <https://economics21.org/html/story-1990s-economy-276.html>

Mallick, Sushanta *Indira Gandhi Institute of Development Research, (2006) Macroeconomics of Poverty Reduction: India Case Study*, www.igidr.ac.in

MeasuringWorth, *CPI Inflation rate*, 6/4/2020, https://www.measuringworth.com/graphs/graph_1.php

Nicolaci da Costa, Ana (2019), *China's economic slowdown: How bad is it* (<https://www.bbc.com/news/business-49791721>).

Organisation for Economic Co-operation and Development (2020α), *Current account balance*, 22/4/2020, <https://data.oecd.org/trade/current-account-balance.htm>

Organisation for Economic Co-operation and Development (2019β), *Unemployment rate*, 6/4/2020, <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>

Pettinger, Tejvan (2017), US economy under Obama 2009-2017, <https://www.economicshelp.org/blog/25420/economics/us-economy-under-obama-2009-2017/>

The Guardian (2012), China GDP how it has changed since 1980, <https://www.theguardian.com/news/datablog/2012/mar/23/china-gdp-since-1980>

The World Bank (2019 α), GDP current US\$-United States, 22/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=US&start=1990>

The World Bank (2019 β), GDP per capita current US\$-United States 20/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2018&locations=US&start=1990>

The World Bank (2019 γ), GDP current US\$-China, 23/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=CN&start=1990>

The World Bank (2019 δ), GDP per capita current US\$-China, 20/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2018&locations=CN&start=1990>

The World Bank (2019 ϵ), Current account balance current US\$-China 20/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?end=2018&locations=CN&start=1990>

The World Bank (2019 σ), Inflation, consumer prices annual % China, 20/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=2019&locations=CN&start=1990>

The World Bank (2019 ζ), Unemployment, total % of the labor force-China 20/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2019&locations=CN&start=1991>

The World Bank (2019 η), GDP current US\$-India, 24/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2018&locations=IN&start=1990>

The World Bank (2019 θ), GDP per capita current US\$-India, 20/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2018&locations=IN&start=1990>

The World Bank (2019i), Current account balance current US\$-India 20/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?end=2018&locations=IN&start=1990>

The World Bank (2019k), Inflation, consumer prices annual % - India 24/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=2019&locations=IN&start=1990>

The World Bank (2019λ) ,Unemployment total % of the labor force-India 20/4/2020, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2019&locations=IN&start=1991>

Trading Economics (2020α), United States GDP annual growth rate, 17/4/2020, <https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth-annual>

Trading Economics (2020β), China GDP annual growth rate, 17/4/2020, <https://tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual>

Trading Economics (2020γ) India GDP annual growth rate, 17/4/2020, <https://tradingeconomics.com/india/gdp-growth-annual>